

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893.

Andra Kammaren.

N:o 33.

Onsdagen den 19 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs till en början statsutskottets memorial n:o 54, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Under *punkten I* hemställde utskottet, att Riksdagen måtte godkänna vissa i punkten intagna stadganden.

Herr Persson i Mörarp begärde ordet och yttrade: Herr talman, mine herrar! Jag anhåller att få föreslå, att kammaren ville besluta att antaga de under punkten I förekommande paragraferna utan någon särskild uppläsning af paragraferna.

Den i afseende på föredragningsättet sålunda gjorda hemställan bifölls.

Härefter blefvo de ifrågavarande förslagen af kammaren godkända.

Punkterna II och III.

Biföllos.

§ 2.

Föredrogs vidare, hvart efter annat, och biföllos statsutskottets utlåtanden:

n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af mark från förra landskamrerarebostället $\frac{1}{2}$ mantal Grytan n:o 2 i Brunflo socken af Jemtlands län till skjutfält för Norrlands artilleriregemente;

n:o 56, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället 1 mantal Vesterlösa n:o 1 i Östergötlands län; och

n:o 57, i anledning af väckt motion i fråga om utredning och förslag angående afskrifning af den från viss jord inom Skåne m. fl. provinser utgående kyrkotioden.

§ 3.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets härefter föredragna memorial n:o 17, angående kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa delar af punkten 2 i bevillningsutskottets betänkande, n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 2, med förslag till ny förordning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

§ 4.

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m. Till afgörande förelåg vidare bankoutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af motion angående utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån och om ändrad lydelse af § 32 i reglementet för riksbanken.

Till utskottet hade hänvisats en af herr *E. Fredholm* i Saleby m. fl. inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 75, innefattande hemställan, att afbetalningslån måtte kunna få från riksbanken utlemnas till återbetalning inom vare sig 2 $\frac{1}{2}$ eller 5 års tid, och att räntan å dylika lån ej under lånetiden skulle vara oföränderlig, utan kunna höjas eller sänkas, med iakttagande att förändringen trädde i kraft vid tiden från den afbetalning, som skedde näst efter det förändringen blifvit af fullmäktige beslutad.

Utskottet hemställde, att motionen ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; hvaremot i en vid utlåtandet fogad reservation herrar *Gumælius*, *Göransson* och *Holmgren* föreslagit sådan ändring i § 32 mom. 2 af bankoreglementet, att orden »en femtedel» utbyttes mot orden »minst en tiondedel» och således,

att mom. 2 i § 32 erhöles följande lydelse:

(Nuvarande lydelse.)

Mom. 2. Lånen återbetalas medelst erläggande hvar sjettemånad efter utlåningsdagen af en femtedel utaf lånebeloppet jemte upplupen ränta, vid äfventyr, om sådant försummas, att hela obetalda delen af lånet varder till betalning förfallen.

(Ändrad lydelse.)

Mom. 2. Lånen återbetalas medelst erläggande hvar sjettemånad efter utlåningsdagen af *minst en tiondedel* utaf lånebeloppet jemte (o. s. v. lika med nuvarande lydelse).

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Fredholm i Saleby: Äfven i år har jag blifvit uppmanad att framlägga den här motionen, som begär utsträckning i tiden för afbetalningen af länen i riksbanken. Men såväl nu som förlidet år finner jag, att bankoutskottet icke har kunnat bifalla motionen. Det är verkligen litet beklagligt att så skett. Folket på landsbygden skulle erfara en liflig glädje, om en sådan förändring, som den jag föreslagit, kunde åstadkommas. Ty i synnerhet för landtbrukaren är det verkligen svårt att kunna betala så mycket på $2\frac{1}{2}$ år, som hittills måst ske; och det är därför som man begärt att få utsträcka tiden för afbetalningen till 5 år i stället för dessa $2\frac{1}{2}$ år. För landtbrukaren är det i synnerhet svårt därför, att han icke har mer än *en skörd* om året att kunna betala de stora halfårsamorteringarna med. — Under sådana förhållanden, att utskottet afstyrkt motionen, skulle man väl i allmänhet fått finna sig dervid; och jag skulle icke heller vid detta tillfälle hafva sagt något emot detta. Men då jag finner, att tre reservanter anmält sin reservation till förmån för min motion, skall jag anhålla om bifall till reservanternas förslag. Jag frånträder således det förslag, jag sjelf framställt, och anhåller om bifall till reservanternas hemställan.

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.
(Forts.)

Herr Holmgren: Herr talman, mine herrar! Såsom synes har jag icke kunnat deltaga i det slut, hvartill utskottet kommit, utan deremot afgifvit min reservation. På 3:dje sidan af utskottets betänkande, heter det bland annat: »En lånerörelse sådan som den nu ifrågavarande torde, strängt taget, ej tillhöra en riksbanks verksamhet och ej heller från dess synpunkt sedt böra uppmuntras.» — Det kan nog vara sant, att en sådan lånerörelse strängt taget icke tillhör en sedelutgifvande banks verksamhet, emedan en sedelutgifvande bank icke i allmänhet bör hafva sina fonder utlånade på längre tid, utan hafva dem placerade i sådana valutor, som lätt kunna realiseras, så att den sedelutgifvande banken är i stånd att när som helst kunna inlösa sina sedlar. Men vid det förhållande, att Riksbankens sedelutgifningsrätt är grundad på andra fonder än dessa 12 millioner, som äro afsatta till afbetalningslån, anser jag den anmärkningen förfalla i det afseendet.

Utskottet säger vidare nu, att en sådan lånerörelse som den ifrågavarande »icke bör uppmuntras». — Ja, men då Riksdagen har afsatt 12 millioner för ändamålet, och det utaf dessa 12 millioner ligga mellan 3 och 4 millioner inne, som icke användas, anser jag, att man bör ställa och reglementera så, att dessa penningar komma till användning. Ty eljest skulle väl utskottet hafva föreslagit Riksdagen några åtgärder att draga in denna fond, då utskottet hyser den uppfattningen, att denna lånerörelse icke bör uppmuntras. Mig förefaller det deremot, att man icke bör gå in på den vägen; utan när en fond en gång blifvit afsatt för ifrågavarande ändamål, så bör man, som sagdt är, ställa så, att den kommer till användning.

Nu har man framhållit bland andra skäl för afstyrkande af motionen, att det yppar sig större svårigheter vid att bedöma säkerheterna, då länen äro ställda på längre tid än på kortare. — Ja, det kan ju vara sant. —

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

Men då reglementet redan föreskrifver, att vid hvarje afbetalning bankstyrelsen eller bankofullmäktige kunna infordra vederhäftighetsbevis af låntagarne, så anser jag, att denna invändning icke heller är af så stor betydelse.

(Forts.)

Icke heller kan jag finna, att borgenssystemet skulle i någon nämnvärd mån uppmuntras genom införande af den förändring, som föreslagits i reservationen. Borgenssystemet tror jag flitigt användes, äfven om man tager vanliga lån på längre eller kortare tid, och därför tror jag, att det hvarken skulle göra till eller från, om man vidtager den förändring i reglementet, som i reservationen föreslagits.

Då jag sålunda icke kan se något hinder för att vidtaga den förändring, som här är föreslagen af reservanterna på grund af motionen, så ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Larsson* från Upsala instämde häruti.

Herr *Melin*: I motsats mot hvad de båda föregående talarne gjort, skall jag be att få yrka bifall till utskottets utlåtande. Det hufvudsakliga skälet, hvarför jag inomutskottet har biträdt den åsigt, hvartill utskottet kommit, är det, att jag icke anser det nyttigt att utvidga användningen af det borgenssystem, som här är rådande i fråga om dessa afbetalningslån. Det är ju bekant, att det öfver hufvud taget är borgenssystemet, som användes vid dessa lån, och icke realsäkerhet. Då jag derjemte för min åsigt funnit ett stöd deri, att bankkomitén enhälligt, liksom bankofullmäktige under många år, vid behandlingen af denna fråga kommit till samma resultat, så kan jag för min del icke finna, hvarför man nuskulle frångå denna redan befästade åsigt. Utskottet har för öfrigt anfört åtskilliga skäl, hvilka jag emellertid nu icke vill trötta kammaren med att upprepa. Jag har endast velat säga detta för att dermed tillkännagifva min ståndpunkt i frågan, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr *Bergendahl*: Herr talman! I motsats till den näst föregående talaren, som yrkade bifall till utskottets utlåtande, ber jag att få förena mig med herr *Fredholm*, som yrkat bifall till reservationen. Om man betraktar motionen, som berör det förhållande, hvarom utlåtandet gäller, finner man, att den afser att åt mindre jordbrukare, fabriksidkare och handverkare bereda förlagslån till billig ränta, och att de medel, som genom lån ur riksbanken erhållas, må amorteras på den för dem beqvämaste tiden. Om man nu granskar bankoutskottets utlåtande, som hufvudsakligen stöder sig på det utlåtande, som fullmäktige i riksbanken afgåfvö år 1890, hvilket å sin sida grundade sig på de yttranden, som de olika afdelningskontorens styrelser afgifvit, så framgår, att utaf dessa hafva tre af de större kontorens styrelser — de i Malmö och Göteborg helt och hållet samt Luleå afdelningskontor delvis — afstyrkt en vid den tiden föreliggande motion i samma syfte. Der

emot tillstyrkte alla de öfriga dåvarande kontoren densamma. Hvad som nu kan vara orsaken till, att styrelserna för dessa större kontor i Göteborg och Malmö samt delvis styrelsen för kontoret i Luleå hyste olika åsikter med de öfriga afdelningskontorens styrelser, kan jag icke så noga säga: jag föreställer mig dock, att detta beror derpå, att den bankrörelse, som bedrivits inom dessa städer, hufvudsakligen torde bestå uti att förlägga kapital åt den större industrien och handeln samt de större näringarna.

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

(Forts.)

Hvad som styrker mig i denna tro är, att de öfriga afdelningskontoren äro förlagda inne i landet, der hufvudsakligen jordbruket och den mindre industrien hafva sitt säte.

Utskottet anför såsom skäl för att motarbeta motionen den utsträckning af borgenssystemet, som skulle bli en följd af densammas godkännande. När nu är förhållandet, att ifrågavarande lånefond, som uppgår till 12,000,000 kronor, icke begagnas mer än till cirka 8,000,000 kronor, ligger det naturligtvis i sakens natur, att om lånerörelsen ökas, måste ju äfven borgenssystemet komma att utvecklas. Jag kan icke se, att det i detta fall ligger något ondt häri, ty *detta* borgenssystem berör ju mindre fabriksidkare, näringsidkare och jordbrukare, som i regeln ej hafva någon realsäkerhet att erbjuda. När nu så hos oss är förhållandet, att borgenssystemet spelar en större roll, än i andra länder, så kunna ju dessa låntagare icke tillgodogöra sig denna lånefond, om icke just genom personlig borgen.

Utskottet säger vidare, att det icke tillhör en riksbanks verksamhet att uppmuntra en sådan lånerörelse. Sådana hafva likvisst icke alltid åsigtarna varit. Ty, om jag icke misstager mig, höjdes år 1879 denna lånefond från 9,600,000 kronor till 12,000,000 kronor. Detta bevisar ju, att icke alltid denna åsigt varit rådande hvarken inom riksbanken eller inom Riksdagen.

Utskottet anför jemväl, »att förslaget äfven går i bestämd riktning mot de åsikter, som i de af sakkunnige personer bildade bankkomitéerna uttalats» emot att en sådan lånerörelse skulle ega rum. — Ja, det är visserligen sant, att dessa så uttalat sig, men dessa komitéernas uttalanden hafva icke blifvit godkända af Riksdagen. De hafva icke ledt till något resultat. Förr än så skett och förr än en omorganisation af riksbanken egt rum, tycker jag det icke är skäl att motsätta sig, att de fonder, som finnas i banken för gifna ändamål, blifva fruktbärande såväl för riksbanken som för allmänheten.

Till slut anför utskottet något, som jag tycker lutar åt det hållet, att det icke skulle vara så synnerligen origtigt syfte i denna motion, som nu återkommit efter att ha varit väckt under flere föregående riksdagar. Utskottet erkänner nemligen, »att svårighet möter för en mindre jordbrukare, fabriksidkare eller handverkare att kunna på så kort tid som 2 $\frac{1}{2}$ år återbetala ett för drifvande af hans rörelse upplånadt kapital». Detta kan utskottet icke förneka, men till hvad resultat kommer utskottet detta oaktadt i sitt utlåtande? Jo, det tycker, att denna lånerörelse icke hör till riksbankens verksamhet, utan hänvisar desse

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.
(Forts.)

personer till andra, enskilda bankinrättningar. Jag tycker verkligen, att ett sådant utlåtande är minst sagdt något egendomligt. Visserligen går reservationen icke precis obetingadt in på hvad motionären hemställt, men jag kan ändå förena mig i och yrka bifall till densamma äfven därför, att den till och med går litet längre än motionen för att bereda lättnad åt de lånesökande. Under det att motionen afser införandet af en amorteringstid på minst $2\frac{1}{2}$ år och högst 10 år, så föreslå reservanterna, att lånen skola återbetalas medelst erläggande hvar sjettemånad efter utlåningsdagen af *minst en tiondedel* af lånebeloppet. Låntagaren eger således här att inom vissa gränser sjelf välja, huru han vill ställa sin amorteringstid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Arnoldsson, O. Olsson* från Stockholm, *Nilsson* i Råby, *Anderson* i Hasselbol, *Olson* i Stensdalen och *Jansson* i Krakerud.

Herr Persson i Vadensjö: Orsaken, hvarför jag i denna fråga icke kommit att reservera mig, har icke varit beroende derpå, att jag icke haft någon afvikande mening beträffande utskottets här framlagda hemställan. Jag försökte inom utskottet att genomdrifva ett förslag derom, att man åtminstone mot realsäkerhet skulle få dessa lån utsträckta till fem år, men då äfven detta strandade i voteringen, har jag nu helt och hållet anslutit mig till reservanternes mening, nemligen att lånen skulle få utlemnas på en amorteringstid af fem år. Jag inser nemligen allt för väl, att såväl industriidkarne som de mindre jordbrukarne under närvarande förhållanden hafva en alltför kort tid att återbeta delånebelopp, de till äfventyrs kunna hafva erhållit af riksbanken. Äfven om icke hela deras skuld hvilade i denna bank, så är det ju ändå hårdt, att de förutom räntan på kapitalet skola erlägga en femtedel af lånebeloppet hvarje halft år. Det är alldeles naturligt, att om amorteringstiden utsträcker till fem år, och amorteringen till endast en tiondel hvarje halft år, så är detta ju, om jag så må säga, en billigare amortering än den, som nu måste ega rum.

Hvad den saken beträffar, att säkerheten efter en längre tid, än som nu är fastställd, icke skulle vara lika god, så hafva ju herrar bankofullmäktige sin fulla rätt att för hvarje år pröfva den säkerhet, som ligger inne i banken för dessa lån, lika väl som för de nya. Jag kan icke inse, hvarför riksbanken icke i likhet med de öfriga bankerna vill lemna ut lån på fem år, i synnerhet mot realsäkerhet. Jag vet nemligen icke någon annan bank, som icke gör detta. — Det är på grund häraf, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Göransson: Såsom synes af betänkandet, har jag icke kunnat vara med om utskottets hemställan i denna fråga, utan biträdt den vid betänkandet fogade reservationen.

Utskottet säger sig tro, »att i tider af ekonomiska rubbningar det

lätteligen kan visa sig blifva af verklig olägenhet för riksbanken att hafva ett betydligt kapital ovilkorligen bundet så lång tid, som motionen afser». — Jag kan icke förstå, att, om reservationen eller motionen bifölles, och lånetiden således utsträcktes till 5 år, i stället såsom nu till 2 $\frac{1}{2}$ år, riksbanken derigenom skulle behöfva få något större kapital bundet. Vi hafva ju den bestämmelse i nu gällande reglemente för riksbanken, att till afbetalningslån icke får användas större belopp än högst 12,000,000 kronor. Skulle det nu vara utskottets mening att försvåra åtkomsten till dessa lån eller inskränka lånebeloppen, förefaller det mig, som om det skulle hafva varit rättare, att man föreslagit en ändring i reglementet och antingen minskat afbetalningslånefonden eller ock helt och hållet indragit densamma, så att denna låneform kommit att upphöra. Under sådana omständigheter hade man kunnat vinna det mål, som utskottet här påpekat. Men att man på en sådan omväg, som genom att bibehålla nuvarande restriktiva bestämmelser, vill försvåra användandet af denna låneform, så att 3 à 4 millioner kronor af denna fond blifva kvarliggande i riksbanken, och på så sätt omintetgöra dessa lån, tycker jag vara mindre lämpligt.

Utskottet har äfven framhållit, att denna låneform skulle uppmuntra borgenssystemet, och säger, »att denna kreditform är särskildt egnad att undergräfva välståndet och det ekonomiska oberoendet». — Om det vore möjligt, att man genom ett bifall till utskottets förslag skulle kunna minska borgenssystemet, skulle jag verkligen vara med derom, men jag tror, att man dermed alldeles icke vinner målet. Ett sådant tillvägagående komme blott att leda derhän, att om de lånesökande icke kunde få sina lån i riksbanken, så måste de vända sig till enskilda banker eller sparbanker — och borgenssystemet komme nog att fortfara lika väl som förut. Att vända sig till dessa andra bankinrättningar medförde dessutom för låntagarne den olägenhet, att de måste underkasta sig hårdare vilkor; och det är från den synpunkten sedt, som jag anser, att reservationen bör bifallas. För min del tror jag icke, att det skulle medföra någon fara för riksbanken, om man utsträckte lånetiden. Bankofullmäktige äro ju i tillfälle, om de så vilja, att vid hvarje afbetalningstids slut pröfva säkerheten. Jag kan därför icke förstå, att det föreslagna medgifvandet skulle innebära någon risk för riksbanken. Dessutom tror jag äfven, att erfarenheten visat, att det varit jemförelsevis små förluster, som riksbanken gjort på afbetalningslånen, om man jemför dem med hvad den förlorat på de andra lånen. För öfrigt äro ju afbetalningslånen inskränkta till endast små belopp, från 300 kronor till högst 6,000 kronor för hvarje låntagare, hvarför de i alla fall icke kunna medföra några nämnvärda förluster för banken.

Då jag anser, att reservationen är fördelaktigare än motionen — ty jag tycker det vore olämpligt att hafva två låneformer bestämda för dessa lån, nemligen att amorteringstiden antingen skulle vara 5 år eller 2 $\frac{1}{2}$ år, men deremot håller före, att det vore lämpligt att lånetiden

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.
(Forts.)

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

kunde få utsträckas till 5 år, så skall jag taga mig friheten att yrka bifall till reservationen.

Herr Wallmark i Smedsbyn förenade sig med herr Göransson.

(Forts.)

Herr Dieden: Den hufvudsakligaste orsaken, hvarför man egentligen motsätter sig motioner i detta syfte, som så ofta blifvit väckta, torde vara den, att man anser dylik rörelse vara föga bankmessig för en sedelutgifvande bank. Men Riksdagen har nu en gång beslutat, att af riksbankens medel 12 millioner kronor skola anvisas åt denna rörelsegren. Då tycker jag, att Riksdagen bör tillse, att dessa medel på bästa sätt komma dem till nytta, som deraf vilja begagna sig. Jag skulle för den skull vilja gå ännu längre än motionären. Jordbrukaren har ju blott skörd en gång om året, därför tror jag, att det skulle vara lämpligare för honom, om det vore blott *en* årlig afbetalning i stället för två. Jag vill gerna vara med om att tiden utsträckes till 5 år, såsom det föreslagits. Men såsom ett vilkor härför, och till undanröjdande af tal om mindre bankmessighet i denna rörelsegren, anser jag, att dessa 12 millioner kronor borde afföras från riksbankens fonder på det sätt, att de belopp, som äro utlemnade, alltid fördes inom linien (på båda sidor), och bland bankens tillgångar för dagen endast upptoges den del af de 12 millionerna, som för tillfället ej är utlemnad.

I sådant syfte kommer jag, herr talman, att yrka återremiss af frågan, derest jag under diskussionens fortsättning vinner något understöd för ett sådant yrkande.

Herr Schöning: Det har på senare tider varit fråga man och man emellan om huruvida det vore lämpligt, att riksbanken utlemnade sådana lån som de nu föreslagna och för hvilka utlemnande är reserveradt ett belopp af 12 millioner kronor. Man har tänkt sig, att riksbanken skulle kunna omändras så, att den blefve en stark nationalbank, som vid händelse af behof för enskilda banker eller eljest, när konjunkturerna vore tryckta, skulle kunna stå till tjänst och understödja. Men det är långt ifrån att jag nu vill påyrka en sådan förändring. Jag vill gerna låta det bestående vara. Men jag kan ej finna, att motionären har minsta rättighet att fordra, att dessa omsättningslån skulle kräva en tid af 5 år.

Dessutom finner man af reservationen, att enligt momentets nuvarande lydelse det är bestämdt, att lånen skola afbetalas i 5 afbetalningar, en hvar sjettemånad — således under loppet af $2\frac{1}{2}$ år. Men i ändringsförslaget heter det: »hvar sjettemånad efter utlåningsdagen af *minst en tiondedel* utaf lånebeloppet». Jag frågar: hvilken skall bestämma, om det skall afbetalas hvarje gång en tiondedel eller mera? I händelse af behof kunde ju riksbanken, vid en omsättning säga: »denna gång får det gå med $\frac{1}{10}$, men nästa gång skall ni af-

betala till exempel $\frac{3}{10}$. I sådant fall blefve det ju att stjelpa, ej hjälpa låntagaren.

Jag finner för min enskilda del ej minsta anledning att yrka något annat, än att utskottets hemställan må bifallas.

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

Herr Dahlberg: Då jag anser, att utskottet anfört goda skäl för sin hemställan, då riksbanken bör allt mera blifva en centralbank för rikets penningväsen, och det allraminst för en sådan kan varaskäl att utsträcka tiden för afbetalningslånen, i synnerhet som andra lokala penninginrättningar i rikets olika delar — särskildt sparbankerna — i det hänseendet böra och kunna uppfylla alla rimliga anspråk, som på dem ställas; så skall jag, med återopande af de skäl utskottet i öfrigt anfört, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr friherre Fock: Jag vill börja med att bedja om ursäkt, att jag vågar taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för min brutna stämman. Men det har förekommit ett par yttranden, som berört mig nära, och frågan är en af dem, som intresserat mig särskildt de senaste tiderna.

Här yttrades nemligen, att bankofullmäktige enhälligt afstyrkt motionen. Jag tror, att det var en bankoutskottets ledamot, som fälde det yttrandet. Så har dock ej varit fallet. Jag tillika med en annan fullmäktig — som nu ej är det, lika lika litet som jag — den ende dåvarande representanten bland fullmäktige från landsbygden, förenade oss om en, såsom jag tror, ganska kraftig reservation till förmån för en då väckt motion af samme motionär i samma syfte. Det är denna förklaring, jag ansett mig skyldig att afgifva både för min och min dåvarande kamrats del.

Jag kunde dermed hafva slutat. Men efter jag har fått ordet, skall jag tillägga några ord. Om det varit väckt en motion om indragning af hela denna fond på 12 millioner kronor, så skulle jag möjligen ej motsatt mig ett sådant förslag, och kan hända skulle jag kunnat föreslå, att fonden hade öfverflyttats till någon annan institution. Men så är ej nu fallet. Här har varit väckt ett förslag om att göra fonden mera tillgänglig. Detta har jag för min del ej kunnat motsätta mig.

Man rigtar här egentligen anmärkningar mot borgenssystemet. Men, mine herrar, det vill säga det personliga förtroendet. Jag frågar: huru långt kommer man i allmänhet inom affärsverlden utan personligt förtroende? Tycka herrarne, att det är bättre med dessa ackomodations- eller förlagsvexlar eller dessa konstgjorda reverser, som till hundratusentals kronor diskonteras och belånas i våra banker? Der är det en bestämd lögn som uttalas. Det är en lögn, då jag accepterar en vaxel, utan att det ligger en affär bakom. Det är en lögn, då jag utgifver en revers utan att hafva fått annan valuta än en annan revers. Då är det bra mycket ärligare och öppnare att öppet teckna och öppet emottaga en borgen.

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m. Såsom redan är nämndt, hafva de mindre afdelningskontorens styrelser tillstyrkt bifall till motionen. Det är dessa kontor, som stå i närmaste beröring med de mindre jordbrukarne, för hvilka just lånen egentligen äro afsedda.

(Forts.) Jag ber att i detta sammanhang få erinra eller upplysa herrarne om huru det går till med dessa lån. Det är ej så farligt med dessa lån på $2\frac{1}{2}$ år. Ty efter förloppet af 1 år, eller när den tredje omsättningen kommer i fråga, blir kanske i regeln ingen omsättning af, utan lånet tages på nytt och räcker 5 år och kanske 5 år till. Men det är dock den skilnaden, att det blifvit mycket tyngre, mycket besvärligare för låntagaren. Han får göra den stora inbetalningen, något som han har kanske ytterst svårt för. Det är därför jag tror, att det vore mycket bättre att göra detta undantag till lag och regel.

Det har sagts, att dessa afbetalningslån borde föras inom linien. Men det behöfves ej, mine herrar. De föras alldeles för sig. Denna fond är skild från alla andra, och lånen äro särskildt upptagna. Men man vill egentligen komma ifrån dessa lån utan att gå den rätta vägen, som vore att draga in fonden. Jag har nu sagt mitt sista ord i denna fråga och har intet annat yrkande att göra än om bifall till reservationen.

Herr Jonsson i Hof: Jag må erkänna, att jag icke kunde rätt fatta konsekvensen i den senaste talarens tankegång, när han t. ex. säger, att om det vore fråga om att draga in denna lånefond, kunde han vara med derom, men att, då ej frågan föreligger så, man borde i stället vara med om att utveckla den lånetyp, som denna fond afser. Ty är det så, att man ej obetingadt gillar detta sätt ur bankens egen synpunkt, måste det väl vara ett felslut, om man, därför att icke frågan föreligger i den formen, att man skulle indraga denna fond, i stället anser sig böra gå in på den åsigt, som vill utveckla denna sak i en riktning som man ej kan godkänna. Jag tror således, att detta ej står rätt väl tillsammans. Är man ej på det klara med att formen för denna låneaffär är riktig, bör man i stället för att utveckla den låta den stå kvar på status quo. Det bör framgå ur sakens natur.

Nu nämnde han, att det kunde vara lika godt att låta denna lånetyp utveckla sig som att diskontera »gjorda» vexlar till hundratusentals kronor eller lemna ut lån på grund af »kapprocksreverser». Och vore det så, att riksbanken så skötte sina affärer, skulle jag kunna gifva honom rätt. Men, så vidt jag vet, hafva bankofullmäktige alltid sökt undkomma sådana låneoperationer och noga se till, att de vexlar de taga emot icke äro gjorda, utan verkliga affärsvexlar. Väl kan jag medgifva, att det finnes en form, der hypotek till en del bestå af reverser, som ligga bakom. Men denna låneform representerar icke något särdeles nämnvärdt belopp.

Om man således är ense om att en statsbanks eller riksbanks uppgift i främsta rummet måste vara att uppehålla penningvärdet inom landet, och att den ej gerna bör gifva sig in på området för spar-

bankers och folkbankers verksamhet, då tror jag, att man hellre bör stå kvar på status quo än att utveckla en låneform, som icke har egentligt samband med en riksbanks verksamhet.

Jag har en gång förut yttrat mig i denna fråga. Kammaren har ej mycket fäst sig dervid, utan fattat sitt beslut i annan riktning, nemligen att uppmuntra utvecklingen af denna låneform. Jag är äfven alldeles öfvertygad om att kammaren gör på samma sätt nu. Men jag skulle ändock vilja till de ledamöter i kammaren, som hysa den åsigten, göra den hemstallan: Är det från vår synpunkt klokt att handla så? Är det klokt från vår synpunkt — vi som vilja, att riksbanken skall blifva den starkaste banken i landet, öfvertaga all sedelutgifningsrätt och således bättre beherska penningställningen än för närvarande är fallet — att drifva fram sådana tendenser, som i viss mån ej stå i parité med andra sunda grenar af bankens verksamhet, utan hvarigenom saken får sken af att man vill göra denna bank till ett slags yrkesförslag för egna behov? Jag tror ej, att det är från den synpunkten väl betänkt och klokt att drifva för starkt på den saken.

Vill man komma till rätta med den frågan, att riksbanken skall få öfvertaga all sedelutgifningsrätt en gång, då bör man också icke lägga in ett sådant sken i sin traktan och sträfvan i den riktningen, att hafva vi väl en gång fått det derhän, och kammaren fortfarande eger bestämmanderätt om huru banken skall förvaltas, det då skall synas vara stor fara för, att kammaren sjelf vill söka få den skött icke i den riktning, som är enbart bestämd ur hänsyn till banken, utan äfven ur andra hänsyn. Derjemte vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att äfven om det beträffande vissa hufvudkontor kan vara en sanning, att dessa afbetalningslån till en stor del äro tagna af jordbrukare, så har tvärtom ett motsatt förhållande gjort sig gällande åtminstone vid hufvudkontoret, så till vida att der äro de flesta afbetalningslån icke tagna af jordbrukare, utan af studerande, vaktmästare, unge tjänstemän i alla möjliga riktningar o. d. Om man utsträcker afbetalningstiden för dessa lån, så främjar man onekligen ännu mer den tendens, som finnes ganska starkt utvecklade hos vårt folk att lefva på kredit och att ännu mera begagna sig af kredit, än om dessa lån fortfarande hafva en kortare afbetalningstid. Det är ur den synpunkten jag tror, att kammaren icke bör låta enbart bestämma sig af den tanken, att det för jordbrukaren möjligen blefve litet bättre, om lånetiden blefve utsträckt från 2¹/₂ till 5 år, utan att man bör ställa de andra synpunkterna i första rummet, och på grund häraf anser jag, att kammaren handlar mest välbetänkt, om den bifaller utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herr Nilsson i Skärhus.

Herr Gumælius: Den föregående talaren ansåg, att man borde bibehålla den gamla siffran kvar i afseende på denna fond, och det är väl egentligen icke fråga om något synnerligen annat. Tolf millioner äro anvisade till denna fond, och det är nu icke fråga om att höja detta

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

(Forts.)

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

(Forts.)

belopp. Men det är en känd sak, att sedan många år tillbaka har af denna fond i allmänhet icke varit användt mer än två tredjedelar, och att till icke oväsentlig mån detta har berott derpå, att dessa lån icke äro tillräckligt praktiska för att vara begärliga. Det har velat förefalla de flesta af utskottets ledamöter från denna kammare som om, när det finnes en fond på 12 millioner, det voro bättre att den kommer till den användning som härmed är afsedd, än att 4 millioner komme att ligga så godt som obegagnade. Man har sökt vinna detta målet i någon mån genom att gå motionären till mötes på det sätt reservanterna föreslå, nemligen att det skulle vara minst $\frac{1}{10}$, som blefve amorterad hvar sjettemånad. Man har tänkt sig som alldeles klart, att den del af motionen, som ännu icke är behandlad, nemligen om ett eventuellt införande af rörlig ränta, skulle af utskottet tillstyrkas, för den händelse Riksdagen antog det nu föreliggande förslaget. På det viset skulle det ligga i fullmäktiges hand, ty det är klart, att det är fullmäktige, som skola reglera den saken, att medgifva, när tillgångar finnas, en afbetalning på $\frac{1}{10}$, under det att andra fortfarande skulle betala $\frac{1}{5}$ hvar sjettemånad. Det skulle vara fullmäktige möjligt att höja eller sänka räntan på dessa lån för att göra, att fondens rörelse vid sådana tider, då det är knapt om pengar, icke blir för stor, och för att låta fonden komma till så stor användning som möjligt under de tider, då dessa lån äro mindre begärliga. Det har redan erinrats af kammarens ålderspresident, att tvenne bankofullmäktige i ett vidlyftigt motiveradt utlåtande tillstyrkt den ändring, som här är fråga om, eller en motsvarande förändring. Det har vidare blifvit erinradt om att de flesta af afdelningskontoren tillstyrkt det, och afdelningskontoren böra väl bättre än bankofullmäktiges majoritet känna hvar skon klämmer i detta hänseende. De äro hemma i bygderna och känna bygdernas behof.

Då här blifvit yrkad återremiss, skall jag erinra om att det tjenar väl ingenting till. Första Kammaren har antagit utskottets afstyrkande förslag, och jag föreställer mig, att om den ärade talaren från Malmö, som yrkat återremiss, icke för dagen tjenstgör i utskottet, der han är suppleant, hans tanke då väl knappast skall hafva någon utsigt att vinna understöd hos dem bland utskottets ledamöter, hvilka vilja göra något i motionens syfte. Vid sådant förhållande och då jag anser en återremiss alldeles olämplig och till intet gagnande, vill jag hemställa om bifall till reservationen.

Herr Månsson: Jag tillät mig begära ordet med anledning af den olika uppfattning, som uttalades af de båda talare, som förut varit bankofullmäktige. Vi hörde nemligen den ene af dessa båda talare, talaren på stockholmsbanken, varmt förorda motionen, och det har han alltid gjort, både då denna fråga varit före i kammaren och då han i egenskap af bankofullmäktig haft att yttra sig i saken. Den senare talaren uppträdde i olikhet med honom och påstod bland annat, att han icke förstod rätt väl talarens på stockholmsbanken yttrande och att det icke vore konsekvens i det. Inkonsekvensen skulle hufvudsakligen

ligga deri, att talaren på stockholmsbänken sade, att om det vore fråga om att taga bort hela fonden, skulle han kunna vara med derom, men då det ej nu vore fråga derom, så ville han utveckla och förkofra det sätt, hvarpå den nu användes. Jag kan för min del ej finna någon inkonsequens i detta. Jag kan mycket väl förstå andemeningen i detta uttalande, ty då fonden finnes, är det väl bättre att den användes ute i rörelsen, än att den ligger till stor del obegagnad i banken. Der finnas tre, fyra millioner, som legat obegagnade i många år. Nu är det blott fråga om att dessa pengar skola komma mera i användning genom att lånen ordnas så, att de blifva för allmänheten mera begärliga, så att pengarne på det sättet komma ut i rörelsen. Det är alldeles tydligt, att det är bättre att få dem ut i rörelsen, så att de användas och göra nytta för sig, än att de skola ligga obegagnade i bankens hvalf. Vill man taga bort hela fonden och säga, att banken icke skall befatta sig med sådana lån, kan man ju göra det, och då behöfver hvarken allmänheten eller banken vidare tänka på saken. På det sättet föreställer jag mig, att man skall förstå talarens från Stockholm yttrande.

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m.

(Forts.)

Hvad beträffar herr Olof Jonssons påstående, att riksbanken aldrig sysslade med så kallade konstgjorda vaxlar, får jag säga, att jag tror det vara omöjligt både för riksbanken och andra banker att se och pröfva, åtminstone alltid, hvilka vaxlar i verkligheten äro s. k. konstgjorda och bakom hvilka ligger någon affär. Det skall vara mycket svårt att pröfva, huruvida det ligger en verklig affär der bakom och icke någon gjord vaxel, ty sådana kunna mycket lätt och ledigt skapas så, att de se ut som affärsvaxlar utan att någonsin hafva varit det.

Jag för min del anser i likhet med talaren på stockholmsbänken det vara mycket bättre, att man öppet och ärligt träder fram och säger: här är ett papper, som jag vill gå i borgen för, men som det icke ligger någon affär bakom, är att man söker inbilla folk, att man företter en vaxel, som det verkligen ligger affär bakom, ehuru så icke är förhållandet. Jag kan icke se, att det är något ondt uti att träda fram med en vanlig skuldsedel och borgensförbindelse på det förra sättet. Detta öppna och ärliga tillvägagångssätt synes mig vida bättre än den andra metoden.

Hvad beträffar frågan om det bankmessiga eller icke bankmessiga här vid lag, så tror jag icke, att vi böra frångå denna lånetyper därför, att riksbanken en gång i tiden blir den enda sedelutgivande i riket. Jag tror, att det är lika bra, att allmänheten begagnar lånehandlingar, hvilka äro verkliga reverser, som att den inlåter sig på dessa ödesdigra vaxelvinglerier. Och ser man på de förluster, som riksbanken lidit på sista tiden, finner man, att det ej är på afbetalningslånen, som den gjort förluster, hvilka inverkat någonting, utan att riksbanken egentligen förlorat på vaxlar. Så är det också öfverallt i vårt affärslif; och det är därför, som jag tror, att det är bättre att bibehålla den vanliga låneformen, än att allmänheten skall nödgas ikläda sig vaxelförbindelser, som det stora flertalet icke förstår att sköta. Vaxlar äro mycket farliga, så att, äfven om riksbanken skall få utvidgad verksamhet, tror

Ang. utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån m. m. jag icke, att det är lämpligt att taga bort dessa afbetalningslån, utan att vi böra fortsätta med denna lånegren för tillgodoseende af allmänhetens behof. Ty vi skola komma i håg, att riksbanken väl är till icke allenast för att uppehålla myntvärdet och penningställningen i landet, utan också för att reglera räntan, och detta icke blott för *en klass* af

(Forts.)

medborgare, utan för alla Sveriges invånare, handverkare, näringsidkare och jordbrukare. Och, mine herrar, handverkarne, näringsidkarne och de mindre jordbrukarne kunna icke sköta vaxlar och böra icke heller lära sig att för mycket använda dem.

Det är med tanke härpå och då jag anser klokt, att vi styra så till, att denna fond, då den finnes, också användes på bästa sätt, som jag tror att kammaren bör biträda reservanternas mening, till hvilken jag för min del, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Vrångebol, *Thermænius* och *Olsson* i Frösvi.

Herr *Jonsson* i Hof: Då den senaste talaren sökt för kammaren framhålla den mening, att, om icke dessa 12 millioner äro utgångna som lån, en större eller mindre del deraf ligger ofruktbar, ansåg jag mig böra begära ordet för att säga, att detta hans resonnement icke är riktigt, ty bankens förmåga att försträcka kunderna penningar är beroende på bankens tillgångar i guld och vaxlar, användbara för liqvid på utlandet — icke på huruvida 6 eller 8 eller flere millioner äro utgångna ur denna särskilda lånefond. Det är sant, att fonden är särskildt bokförd. Men fullmäktige lära väl taga hänsyn till bankens ställning i dess helhet och icke till en viss operationsgren blott, när de se till, om den kan släppa ut mera penningar eller ej.

Det är denna tanke jag velat framhålla för att icke den näst föregående talarens uppfattning skall stå oemotsagd i protokollet.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll reservationen.

§ 5.

Efter föredragning dernäst af lagutskottets utlåtande n:o 35, i anledning af väckt motion angående kyrkovärdars tillsättande för viss tid, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 6.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande prestval.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande prestval.

Motionären, herr *Gustaf Ericsson* från Stockholm, hade i sin ifrågavarande, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 79, föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring uti § 30 af kongl. förordningen den 26 oktober 1883 rörande »prestval» och deremot svarande särskilda föreskrifter för hufvudstaden och andra orter, att dessa val skola med slutna sedlar förrättas, men hemställde utskottet, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande prestval.

(Forts.)

Ordet begärdes af:

herr *Gustaf Ericsson*, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Då jag nu begärt ordet för att göra några invändningar mot utskottets utlåtande, har det icke skett med någon stor förhoppning att vinna framgång för det förslag jag i min motion väckt. Men jag har gjort det desto mera för att möjligen af lagutskottets ärade ledamöter framlocka några bättre skäl, än dem utskottet använt. Utskottet säger i sitt utlåtande, att det håller före, »att prestval fortfarande såsom hitills bör ske öppet». Och hvarför just ett prestval mer än andra val? Jo, det försöker utskottet att förklara sålunda: »Detta valsätt torde nemligen vara egnadt att långt bättre än den slutna omröstningen motsvara karakteren af en valhandling sådan som den ifrågavarande» — jag tillåter mig betvifla, att det är nödvändigt —; och vidare fortsätter utskottet: »för hvilken allt förhelligande af valmännens ställning i frågan bör vara främmande». Om valmännen vid något tillfälle böra vara skyddade genom slutna omröstning, så bör det väl vara här, ty här gäller striden brödet för en prestman, och då ju presten i församlingen bör vara till lika mycket för den ene som för den andre, bör man väl ställa så till, att han kan vara det och icke får ett afvigt sinne mot dem, som röstat emot honom och på en annan. Det skäl utskottet sålunda framhållit synes mig tvärtom tala till förmån för den slutna omröstningen.

Vid andra val, t. ex. inom Riksdagen, inom bolagsstyrelser och vid val af styrelser i allmänhet, så är det väl därför, att kandidaterna vid de respektive valen icke böra få anledning att hysa ovilja mot den ene valmannen mer än emot den andre, som man begagnar det slutna omröstningssättet. Sådant torde efter mitt förmenande mest göra sig gällande vid val, som föregår tillsättandet af en presterlig tjänst; ty man får ju ej begära af herrar prester, att de skola vara mer än människor. Att de se på sitt eget bästa vid valet, och att de icke se med blida ögon på dem, som rösta på någon annan, det ligger så i sakens natur, att derom behöfver väl icke mycket ordas.

Utskottet har vidare sagt — beträffande det skäl jag anført, att ett prestval med slutna omröstning skulle gå lättare för sig och icke vara af beskaffenhet att draga så långt ut på tiden för valmännen — att den af mig förordade anordningen ingalunda skulle föranleda minskad tidsutdrägt, men väl en del olägenheter. Hvad jag i detta afseende anført i min motion är ett skäl, som den, hvilken varit med på

Om ändring i ett eller annat val i Stockholm, kan bekräfta, men som möjligen herrar lagutskottsledamöter icke erfarit ute på landsbygden, ute i landsortens små församlingar. I församlingar med en 30 å 40 tusen invånare ställer det sig helt annorlunda än på andra håll. Det hade vi tillfälle att iakttaga för icke så länge sedan här i Stockholm, då ett val försiggick, som räckte till $\frac{1}{2}$, 4 på morgonen dagen derpå, utan att alla närvarande röstberättigade ändå afgifvit sina röster — många aflägsnade sig med oförrättadt ärende. Hade valet skett med slutna sedlar, är jag öfvertygad om att valförrättningen gått mycket fortare. I dessa stora församlingar är intresset stort, när striden gäller den eller den prestmannen, och den öppna omröstningen med ty åtföljande hopsummering för hvarje sida i protokollet retar nyfikenheten och föranleder, att många stanna qvar för att höra, huru valet går. Vore det nu så, att hela valet vore obekant, intill dess alla afgifvit sina valsedlar och dessa räknats, är det icke antagligt, att nyfikne skulle uppehålla sig i vallokalen under pågående valförrättning och förorsaka en trängsel, hvilken är hinderlig för dem, som skola fram och rösta.

(Forts.)

Jag skall icke tillåta mig att framställa något yrkande, då ingen reservant finnes. Men jag har velat tillkännagifva, att i min tanke lagutskottets skäl äro mycket lätta och mera sökta än verkliga.

Herr Lilienberg anförde: Motionären och talaren har icke framställt något yrkande, men han har haft åtskilligt att anmärka mot de skäl, lagutskottet anført för sitt afstyrkande af motionen. Det kan nog vara riktigt, att han i sin motion påpekat en del besvärliga omständigheter vid sådana val, som här äro i fråga. De äro i sanning de mest tröttsamma och besvärliga förrättningar man gerna kan tänka sig, men utskottet har trots, att det icke skulle leda till mindre besvär och tidsutdrägt, om man använde det sätt han föreslagit. Man må besinna, att äfven vid en slutna omröstning skulle hvar och en träda fram och aflemna sin röstsedel, och på denna röstsedel skall sedan antecknas antalet röster, och röstsedeln derpå vid hopräkningen öppnas. Men vid den öppna omröstningen är detta gjordt med ens, när den väljande framträder. Motionären har dessutom gjort några anmärkningar mot de skäl utskottet anført, och jag må säga, att de kunnat vara bättre affattade. De skäl, som för mig personligen varit afgörande, hafva varit, att det är ett gammalt häfdvunnet sätt, att prestval sker öppet, och att dessutom författningen derom är så pass ny som sedan 1883, och man tyckte då, att det icke var skäl att nu föreslå någon ändring.

Herr Fjällbäck: Jag skall endast be att få framdraga några exempel på hvilka olägenheter det nuvarande valsättet har med sig. Herrarne känna naturligtvis till, att vi här i Stockholm hafva en församling, hvilken har lika stor folkmängd som Visby stift. Der finnas omkring 12,000 röstberättigade, halfva antalet af dessa ha icke betalt sina kommunalutskylder, så att de verkligen röstberättigade äro omkring 6,000. Med nuvarande valsättet får valförrättaren vara mycket

rask, om han skall kunna expediera 100 personer i timmen. Arbetar han 10 timmar om dagen, har han således ändå arbete ett par veckor med att förrätta ett prestval, i hvilket samliga röstberättigade församlingsbor deltaga.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande prestval.

Det har sagts, att förhållandena icke skulle förändras, om man finge välja med slutna sedlar. Men då komme det väl att tillgå på samma sätt som vid val af stadsfullmäktige. Vid sådana användas ju slutna sedlar. Församlingen är för stadsfullmäktigvals förrättande indelad i distrikt med hvar sin vallokal, så att valsedlar få aflemnas på flera ställen, efter de väljandes boningsort. Dessa val verkställas mycket hastigare än prestval.

(Forts.)

Utskottet har vidare anfört såsom tillfyllestgörande skäl emot bifall till motionen, att vid den slutna omröstningen namnförväxlingar »skulle vålla allehanda valtrakasserier». Men skulle då icke detsamma gälla beträffande det öppna omröstningssättet? Och för öfrigt kan jag försäkra herrarne, att det fins ingen valförrättare i Stockholm, som kan ha så stor personalkänedom, att han bland 6,000 valberättigade kan säga, hvilken Pettersson eller Andersson det är, som träder fram och begär att få afgifva sin röst, äfven när detta sker öppet eller muntligt. Namnförväxling kan icke förebyggas, hvilket valsätt man än begagnar sig af. Sådan har inträffat och kommer att inträffa vid valförrättningar.

Då icke motionären gjort något yrkande, skall icke heller jag göra det. Jag har blott velat nämna detta som exempel på med hvilka olägenheter ett prestval i Stockholm är förenadt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Till kammarens afgörande förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:r 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker, m. m.

Genom proposition den 17 nästlidne mars, n:o 46, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, förklarat sig vilja inhemta Riksdagens yttrande öfver ett i protokollet intaget förslag till ändrad lydelse af nedan angifna §§ af förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., så lydande:

1 §.

1. Ej må någon, utan att hafva dertill jemlikt denna förordning förvärfvat rättighet, i stad eller på landet, till förtäring på stället, sälja

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, m. m. (Forts.)

vin, maltdrycker, kokadt kaffe, té, chokolad eller andra tillagade, icke spirituösa drycker, eller på landet idka försäljning af vin eller malt-drycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter, utom i de fall, som här nedan i denna § sägs.

Hvad sålunda stadgats afser icke försäljning af vin eller malt-drycker till afhemtning från tillverkningsstället.

5. Rättighet att på landet idka försäljning af vin eller malt-drycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter tillkommer jemväl utan tillstånd, som i 11 § sägs, den som förvärfvat rätt till minut-handel med eller utskänkning af bränvin eller till sådan utskänkning af vin, som i 3 § afses; och enligt sistnämnda § förvärfvad rättighet att utskänka maltdrycker medför behörighet att utan särskildt tillstånd å landet för afhemtning försälja dylika drycker till mindre belopp än tio liter.

11 §.

Vill den, som icke på grund af stadgandet i 1 § 5 mom. är der-till berättigad, på landet idka försäljning af vin eller maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter, göre skriftligen derom ansökan hos kommunalnämnden samt foga vid ansökningen betyg om god fräjd och uppgift å det ställe, der försäljningen skall ega rum. Kommunalnämnden afgifve öfver ansökningen utlåtande, innefattande bestämdt till- eller afstyrkande, samt öfverlemne derefter ärendet till kommunalstämmans yttrande. Varder ansökningen afstyrkt af både kommunalnämnden och kommunalstämman, anses frågan hafva förfallit; är åter ansökningen tillstyrkt af endera eller båda, har kommunalnämnden att skyndsamt insända handlingarna till Konungens befallnings-hafvande, som derefter eger att i ärendet besluta; och gälle om Konun-gens befallningshafvandes beslut i sådant ärende och om återkallelse af meddeladt tillstånd hvad i 2 § 2 och 3 mom. är stadgadt.

Hvad i denna § är föreskrifvet skall iakttagas hvarje gång försälj-ningssälle ombytes.

12 §.

1. Den som, utan att hafva i stadgad ordning dertill erhållit rättighet, i stad eller på landet idkar försäljning af vin eller malt-drycker eller på landet idkar försäljning af vin eller maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter, böte första gången från och med fem till och med femtio kronor och andra gången från femtio till och med ett hundra kronor. Sker det tredje gången eller oftare, vare bot från ett hundra till och med två hundra kronor. Har förbrytelse, hvarom nu är sagdt, skett å sön- eller helgedag, ökas straffet med böter från och med fem till och med tjugufem kronor.

Idkar någon sådan försäljning, som i 8 § är nämnd, utan att hafva derom gjort anmälan eller dertill erhållit tillstånd, efter som för hvarje

fall är stadgadt, eller öfverskrider någon den rättighet till sådan försäljning eller till utskänkning af vin eller maltdrycker, han erhållit böte från och med fem till och med tjugo kronor.

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.

I föreliggande utlåtande hemstälde nu utskottet,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid ifrågavarande förslag icke hade något att erinra.

Häremot hade reservation anmälts:

dels af herr *Annerstedt*, hvilken yttrat: »Under åberopande af hvad i frågan blifvit vid 1892 års lagtima riksdag anfördt i Första Kammarrens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 i anledning, bland annat, af då väckta motioner om enahanda ändring i förordningen den 24 april 1885, som i förevarande kongl. proposition blifvit föreslagen, anser jag utskottets hemställan bort gifvas följande affattning:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att, då af den utredning, som blifvit i frågan verkställd, framgår, att en gräns mellan svagdricka och andra maltdrycker med afseende å vilkoren för försäljning synes svårigen kunna bestämmas, de ifrågasatta vilkoren för rättigheten att försälja maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än 10 liter synas Riksdagen icke böra föreskrifvas;

dels ock af herrar *Lilienberg*, *Anderson* i Tenhult och *Petersson* i Brystorp.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Lilienberg*: Jag har reserverat mig mot utskottets betänkan-
kande och jag skall därför be att få angifva den ställning jag intar i denna fråga.

Jag anser det uppenbart, att den Riksdagens skrifvelse, som har föranledt Kongl. Maj:ts proposition, innebär, att Riksdagen icke vill hafva ytterligare inskränkning i förordningen angående försäljning af maltdrycker, med mindre en bestämd gräns kan uppdragas mellan starkare och svagare maltdrycker. Det har alltid förefallit mig ganska egendomligt, att man gör så skyhöga svårigheter vid bestämmande af denna gräns. För mig synes saken ganska enkel, och jag anklagar mig själf, att jag icke förr, då frågan varit föremål för debatt i kammaren, uttalat min mening derom.

Jag anser, att man kunde helt enkelt i författningen bestämma denna gräns till två å två och en half eller tre alkohols-procent, hvilket man anser lämpligast, och sedermera öfverlemnade saken åt allmänna åklagaren. Den, som tilltalades för oloflig ölförsäljning, finge då värja sig, och hände det sig då, att den vara han lemnade till försäljning genom att hafva legat allt för lång tid fått en högre alkoholhalt än

Ang. ändrin- den skulle hafva, så fick han skylla sig sjelf, att han icke i god tid
gar i förord- sålt den eller haft för stora qvantiteter inne, så att efterjäsning skett.
ningen angä- Så gestaltar saken sig för mig.

ende försälj-
ning af vin,
maltdrycker
m. m.

(Forts.)

Jag erkänner villigt, att den lagstiftning, som nu hos oss är rå-
dande i fråga om försäljning af spirituösa drycker och vin och malt-
drycker, verkat mycket godt i nykterhetens intresse, men medaljen har
äfvén sin fränsida. Jag påstår, att denna lagstiftning också verkat
demoraliserande. Det har icke ingått i det allmänna medvetandet så-
som något moraliskt oberättigadt att sälja maltdrycker eller spirituösa
drycker, och deraf härleder sig att man sökt kringgå författningen på
alla möjliga sätt. Hvar och en, som på landet utöfvat domarevärf,
har en sorglig erfarenhet af dessa ständigt återkommande mål angä-
ende olaga försäljning af spirituösa drycker samt vin- och maltdrycker,
dessa demoraliserande mål, i hvilka både de tilltalade och vittnena
söka alla möjliga undanflygter.

Om man nu vill gå så långt, som här är föreslaget, eller att det
icke skulle vara tillåtet att försälja maltdrycker i mindre qvantiteter
än trettio halfbuteljer eller tio liter, tror jag, att man handlade allt för
strängt, enär bestämmelserna härom äfvén skulle drabba hembrygdt
driccka och svagdricka. Och då jag icke kan anse lämpligt, att man
går så långt i inskränkande bestämmelser, tager jag mig friheten före-
slå, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anmäla »att, då en
gräns emellan svagare och starkare maltdrycker med afseende å vil-
koren för försäljningen icke blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen, de ifråga-
satta vilkoren för rättigheten att försälja maltdrycker för afhemtning
till mindre belopp än tio liter synas Riksdagen icke böra föreskrifvas.»

Det är samma yrkande, som är upptaget i den reservation, som är
afgifven af lagutskottets ordförande herr Annerstedt, men skälen äro
andra. Han säger nemligen, »att, då af den utredning, som blifvit i
frågan verkställd, framgår, att en gräns mellan svagdricka och andra
maltdrycker med afseende å vilkoren för försäljning synes svårigen
kunna bestämmas, de ifrågasatta vilkoren för rättigheten att försälja
maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än 10 liter synas Riks-
dagen icke böra föreskrifvas.»

Men det vill jag icke säga, utan blott fästa mig vid att Kongl.
Maj:t icke föreslagit en sådan gräns, till följd hvaraf Riksdagen anser
det icke vara lämpligt att gå vidare i inskränkande bestämmelser, af-
seende denna handel, utan vill låta förblifva vid hvad för närvarande
är stadgadt.

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! Då Riksdagen i
följ fattade beslut att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan
förändring i nu gällande lag angående handel med vin och malt-
drycker, att denna handel i likhet med handel med bränvin icke skulle
få förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan nu erfordras,
när, säger jag, Riksdagen fattade ett sådant beslut, väckte det i hela
landet bland alla dem, som nitälskade för nykterheten, mycket stor

glädje. Kongl. Maj:t remitterade saken till sina befallningshafvande i länen. Dessa voro af delade meningar. Likväl var det flera af dem, som tillstyrkte än som afstyrkte Riksdagens förslag. Emellertid fann Kongl. Maj:t sig icke föranlåten att godkänna, hvad Riksdagen för sin del önskat. Detta väckte naturligtvis mycken ledsnad och förstämning, ty man hade verkligen tänkt sig, att Kongl. Maj:t nu skulle godkänna Riksdagens beslut, allra helst som det icke gerna bör vara för någon, som känner förhållandena i vårt land, obekant, huru mycket elände som sprides derigenom, att hvarje landthandlande kan sägas på samma gång vara en ölkrögare. Det var således en mycket stor missträkning och väckte mycken ledsnad, att Kongl. Maj:t icke godkände Riksdagens beslut.

De motsägelser, som Riksdagens beslut rönt dels hos Konungens befallningshafvande i länen, dels hos andra, äro dock icke mer grave-
rande än de motsägelser, som uppstått mot det förslag, som Kongl. Maj:t nu har till Riksdagen afgifvit. Det skulle, om tiden medgäfvade, vara af icke litet intresse att granska dessa motsägelser, hvilka i allt för många stycken synas böra komma under rubriken »de obotfärdigas förhinder». Man har i synnerhet fäst sig vid att det skulle vara omöjligt att bestämma alkoholhalten till följd deraf, att svagdricka genom efterjäsning får en förökad alkoholhalt. När det t. ex. i dag håller två volym-procent alkohol, så kan det i morgon eller öfvermorgon hålla tre och en half eller fyra. På grund deraf kan det hända, att när en handlande köper svagdricka från bryggeriet, så är det en dryck, som han lagligen kan sälja, men när han sedan säljer den, har genom efterjäsning dess alkoholhalt stigit så, att han kan blifva bötfäld för dess försäljning.

Jag skall be att få påpeka, huru det verkligen förhåller sig med denna anmärkning.

Det är en käpphäst, som bryggareföreningen ständigt har ridit på, och som vid första påseende, förklarligt nog, förefaller mycket dräpande. Men i fjol sommar, då vårt land hotades med kolera och då det frågades: Hvad skola vi dricka?, då annonserade Stora bryggeriet vid Hornsberg: Vårt svagdricka är mycket helsosamt, ty *till följd deraf, att vi pasteurisera det, är efterjäsning omöjlig.* Så lät det då, när man ville hafva ut svagdrickat i marknaden och man ville öfvertyga folket, att det äfven under koleratider kunde utan skada dricka det. Men när det gäller att motarbeta ett lagförslag, då heter det, att efterjäsning *är omöjlig att förebygga, att alkoholhalten växer i flaskan,* så att, äfven om en lag komme till stånd, den aldrig kunde tillämpas.

För min del har jag varit mycket tveksam, huruvida jag skulle med min röst bidraga till antagandet af Kongl. Maj:ts förslag, men jag kan icke neka, att detta förslag, trots sina brister, ändock gifver *något*, och därför har jag tänkt lemna min röst dertill. Men jag har velat nämna, hvad jag nu sagt, på det ingen må tro, att ett yrkande från min sida på bifall till utskottets hemställan i någon mån innebär ett frånträdande från den ståndpunkt, jag hittills i denna sak intagit; och

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.

(Forts.)

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, m. m. skulle så hända, att jag än en gång kommer till Riksdagen, så kommer också samma motion igen.

Herr talman, jag vill för närvarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

m. m.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Halvar Eriksson, Anderson* i Hasselbol, *Olsson* i Sörnäs, *Lundström, Alsterlund, Sjöberg, Svensson* i Rydaholm, *Andersson* i Hakarp, *Olsson* i Ornakärr, *Nilsson* i Skärhus, *Svensson* från Karlskrona, *Nordin, Persson* i Tällberg, *Jönsson* i Mårarp, *Carlsson, Olson* i Stensdalen, *Pettersson* i Österhaninge, *Westerberg, Holmgren, Olsson* i Mårdäng, *Norberg, Romberg, Broström, Thermænius, Elowson, Alexanderson, Forsell, Andersson* i Ölsund, *Larsson* i Mörtlösa, *Olsson* i Kyrkebol, *Hansson* i Solberga, *Nilsson* i Vrångebol, *Andersson* i Lysvik och *Wallmark* i Selånger.

Härefter yttrade:

Herr Anderson i Tenhult: Jag har icke begärt ordet för att yrka afslag å utskottets hemställan, utan för att uttala mitt ogillande af den motivering, utskottet använt.

Enligt min tanke kan det icke vara förenadt med någon nämnvärd svårighet att bestämma gränsen mellan svagdricka och starkare malt-drycker. Jag beklagar, att Kongl. Maj:t icke funnit för godt att villfara Riksdagens skrivelse förra året. Man har på landsbygden länge hyst den förhoppningen, att man skulle få en lagstiftning, som icke tillät handel med vin eller maltdrycker samtidigt med annan handel, men denna förhoppning har nu åter gäckats. Detta är dock en fråga, som jag antager år efter år skall återkomma, ty den är af sådan beskaffenhet, att den icke kan och icke bör falla. Såsom ärendet nu föreligger och med den utgång, som man vet saken fått i Första Kam-maren, tror jag likväl, att man för närvarande bör enas om att antaga det lilla, som nu bjudes. Men ett sådant yrkande hindrar ju icke, att man vid detta tillfälle uttalar sin missbelåtenhet mot den motivering utskottet afgifvit.

Herr Wester: Här har af ett par talare ordats om det beklag-liga deruti, att Kongl. Maj:t icke funnit skäl fästa afseende å Riksdagens yrkande, att det borde uppdragas en bestämd gräns mellan svagare och starkare maltdrycker. För min del skall jag icke uttala mig om denna sak, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att den Kongl. propositionen, sådan den här föreligger, icke har gifvit lag-utskottet anledning att upptaga den frågan, ty Kongl. Maj:t begär endast att få höra Riksdagens yttrande, huruvida Riksdagen — som begärt ändring i 1, 11 och 12 §§ i förordningen om handel med vin, och maltdrycker under den förutsättning, att skilnad skulle göras mellan starkare och svagare maltdrycker, — oaktadt Kongl. Maj:t icke funnit

skäligt bifalla yrkandet om bestämmandet af en sådan gräns, likväl önskade få dessa paragrafer på föreslaget sätt ändrade.

Vid sådant förhållande kan jag icke medgifva, att den siste talaren har rätt att klandra lagutskottet för dess motivering, hvori det heter, att utskottet lika med Kongl. Maj:t anser det genom den i kontroll- och justeringsbyråns utlåtande gifna utredning vara ådagalagdt etc. Lagutskottet har icke sagt annat, än att det tagit kontroll- och justeringsbyråns utlåtande för godt. Utskottet, som icke är sakkunnigt på detta område och icke haft anledning betvifla rättigheten af byråns utlåtande, har blott sagt, att utskottet på grund af ifrågavarande utredning finner det vara svårt att bestämma någon gräns emellan svagdricka och andra maltdrycker.

I fråga om sjelfva saken skulle jag tveka om dessa ändringars lämplighet, derest derigenom blefve omöjliggjordt att försälja svagdricka i mindre partier än tio liter eller trettio halfbuteljer. Det är obestriddigen betänkligt att inskränka försäljningen af svagdricka, då det ju anses nästan såsom en nödvändighetsvara, men det är dock icke så farligt, ty i allmänhet försäljes svagdrickat direkt från bryggerierna. Det är sällsynt att svagdricka säljes hos de nuvarande ölhandlandena på landet, och enligt förevarande förslag får svagdricka säljas från tillverkningsställena, d. v. s. från bryggerierna, i huru små kvantiteter som helst. Detta har gjort, att utskottet icke tvekat att tillstyrka förslaget såsom ett sätt att förekomma de nu öfverklagade olägenheterna vid ölförsäljningen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Aulin: I likhet med herr Waldenström beklagar jag hjertligt, att regeringen icke fäst afseende vid Riksdagens skrivelse den 30 april 1892, och jag kan icke se annat än att de skäl, regeringen åberopat för att afslå de i denna skrivelse uttalade önskingarna, äro bra obetydliga. Jag hade först tänkt yrka rent afslag å utskottets hemställan, men då man får vara nöjd med äfven det minsta steg i nykterhetens intresse, så skall jag icke nu framställa något yrkande, under förhoppning att man vid en kommande riksdag må kunna vänta bättre framgång åt en för hela landet så vigtig sak.

Herr Petersson i Brystorp: Som vi hafva en sorglig erfarenhet af ölhandeln på landet, då den bedrifves i sammanhang med annan handel, så kan jag för min del icke gilla den kongl. propositionen, emedan deri icke finnes någon bestämmelse om uppdragande af en skilnad mellan öl och svagdricka. Åtskillige talare hafva ansett, att det likväl skall blifva något bättre än nu, och detta är väl möjligt i vissa afseenden, men i många fall kan det också komma att bli mycket sämre. Det är t. ex. icke otänkbart, att man vid större platser kommer att ställa till samling för att kunna inköpa trettio liter öl och sedan förtära på stället, och på det sättet blefve blott öldricken befordrad, enär de annars kanske blott köpt ett mindre quantum. I

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.
(Forts.)

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.
(Forts).

den kongl. propositionen säges det, att det är svårt att skilja mellan öl och svagdricka. Detta låter sig dock göra, och, om man verkligen vill, kanske ganska lätt. Jag antager, att ingen i onödan brygger svagdricka starkare än som behöfves, i synnerhet om priset ställes derefter. Skulle alkoholhalten vara för stor, så egde åklagaren att iugripa, och jag tror icke, att det skulle blifva så svårt att utröna ett sådant förhållande, ty jag tänker, att handlandena icke skulle kunna sälja öl till samma goda pris som svagdricka. Jag tror också, att om svagdrickat komme ut i handeln och finge säljas utan någon strängare kontroll, så skulle detta bidraga till att uttränga ölet, men så länge som både öl och svagdricka äro likställda i marknaden, så är det gifvet att handlandena, som förtjena mera på ölet, skola mest lägga an på detta. Om deremot svagdricka finge försäljas fritt, så skulle de icke bry sig om att hålla öl till salu.

Jag skulle helst sett, att utskottets hemställan blifvit afslagen, på det att man en annan gång kunde få en bestämmelse om att endast öl icke får säljas i vanliga handelsbodas, och jag hade äfven trott, att det skulle gå ganska lätt att uppdraga en skilnad mellan öl och svagdricka, men då Första Kammaren redan antagit utskottets förslag och äfven många här i kammaren tyckas vara för det, så vill jag icke framställa något yrkande.

Herr Folke Andersson: I likhet med flera föregående talare beklagar jag, att Kongl. Maj:t icke funnit för godt att bifalla den skrifvelse, som antogs vid förra årets riksdag. Anledningen till att sådant bifall icke lemnats är den, att länsstyrelserna i riket samt kontroll- och justeringsbyrån, hvilka blifvit hörda i frågan, hafva förklaradt, att någon skilnad mellan öl och svagdricka icke kan göras. Det är icke första gången som landshöfdingsembetena i riket uttalat sig emot ett beslut, som Riksdagen fattat, och så har detta beslut blifvit annulleradt.

Såsom tekniken numera gått framåt, tror jag icke, att det skulle vara omöjligt att finna på en mätare för att skilja öl från svagdricka. Jag tror såsom en föregående talare sade, att det blott är de obotfärdigas förhinder, ty då jag vid en föregående riksdag var ledamot af ett tillfälligt utskott, som behandlade just denna samma ölfråga, så förevisades der i utskottet en profvare, som bestämdt utvisade alkoholhalten, varierande emellan en och två procent, uti olika buteljer svagdricka. Jag kan naturligtvis icke säga, om denna profvare var fullt tillförlitlig, men jag tror dock, att det med någon god vilja nog vore möjligt att bestämma en gräns och sedan lemna svagdrickat fritt. Ett sådant förslag föreligger emellertid icke nu, men utskottets hemställan innebär dock ett steg framåt, och därför anser jag klokt att antaga detta förslag.

Enligt detta få kommunalnämnden och kommunalstämman yttra sig om utminuteringsrättigheterna inom socknen, och om de tillstyrka ansöknigen, går ärendet till Konungens befallningshafvande. Det är således samma förfarande som i fråga om rättigheten att försälja vin.

En föregående talare anmärkte, att om denna lag antoges, så skulle försäljning af hembrygdt dricka omöjliggöras. Detta tror jag dock icke, ty på sid. 11 i detta betänkande heter det: »Härvid bör dock uttryckligt undantag göras för den försäljning, som en tillverkare idkar å tillverkningsstället, då det icke skäligen bör ifrågakomma att göra dennes rätt att i hvad kvantitet som helst å tillverkningsstället afyttra sina tillverkningar beroende af kommunalmyndigheternas tillstånd.

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.
(Forts.)

Deraf ser man att den, som brygger svagdricka hemma, får sälja sin egen tillverkning.

Huru jag ser saken, tycker jag att det skall bli fördelaktigt, och då Första Kammaren redan antagit förslaget, så hoppas jag att äfven denna kammare skall antaga det, hvarför, herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Erickson* i Bjersby instämde häruti.

Herr *Andersson* i Lyckorna: Jag har förut vid flera olika tillfällen varit motionär i denna fråga, och jag får nu tillkännagifva, att jag finner den formulering af § 11, som utskottet föreslagit, vara aldeles i sin ordning. Kommunalstämman bör få bestämma, huruvida någon försäljning af maltdrycker på ett eller flera ställen inom församlingen skall ega rum. Detta är ett steg i samma riktning, hvartill jag syftade med min första motion i saken, och jag är glad öfver att man nu kommit så långt, att kommunalnämnden och kommunalstämman erhålla den rätt att bestämma öfver detta slags utskänkning, som i § 11 tillerkännes dem.

Jag skall därför yrka bifall till hvad utskottet i frågan föreslagit.

Herr *John Olsson*: Herr talman, mine herrar! I likhet med flere af de föregående talarne måste jag uttala mitt beklagande öfver att Kongl. Maj:t funnit för godt att lemna Riksdagens beslut i denna fråga utan afseende. Men deremot har jag för min del i fråga om den kongl. prepositionen icke kunnat komma till samma slut som herr *Waldenström* och de, som instämt med honom. Jag tror för min del, att kammaren borde bibehålla den ståndpunkt i denna fråga, som kammaren en gång med stor majoritet intagit, och bestämdt hålla på det beslut, som fattades vid förra riksdagen, nemligen att skilja ölhandeln från annan handel. Detta är den verkliga reformen. Den lagförändring, Kongl. Maj:t föreslagit, utgör visserligen — det erkänner jag — ett steg framåt, men den går icke till roten; och om den kongl. prepositionen af Riksdagen antages och varder lag, så kommer den att hindra och fördröja den reform, som kammaren och Riksdagen i sjelfva verket vill ha fram: ölhandels skiljande från annan handel.

Det skäl, som Kongl. Maj:t anført för ett frångående af Riksdagens beslut förlidet år, att en kontroll är omöjlig, kan jag i likhet med flere föregående talare icke beteckna annorlunda än såsom de obotfärdigas förhinder. När det kommer till frågan om en malt- eller ölbeskattning,

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.
(Forts.)

kan man vara förvissad om att det alls icke kommer att möta någon svårighet att skilja svagdricka från öl.

Som sagdt, går kammaren nu ifrån den ståndpunkt, den förut intagit, så har kammaren derigenom afklippt möjligheten att få ölhandeln skild från annan handel. Men om deremot Riksdagen konsekvent vidhåller sin ståndpunkt, så vore det väl märkvärdigt, om icke Kongl. Maj:t också skulle kunna förmås att gå in på den.

På dessa skäl yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Uti detta yrkande instämde *Wavrinsky*.

Herr Lilienberg: Jag begärde ordet endast för att säga, att det synes mig, som om de ledamöter af kammaren, hvilka i likhet med mig anse, att det icke är omöjligt att uppdraga en gräns mellan svagare och starkare maltdrycker, ovilkorligen böra afslå den kongl. propositionen, ty då har man öppet för sig att åter kunna upptaga frågan om fastställande af nämnda gräns vid en kommande riksdag. Antager man nu deremot det kongl. förslaget, så är denna möjlighet afklippt för en längre tid.

Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Häruti instämde herrar *Gustaf Ericsson* och *Johansson* från Stockholm, friherre *Nordenskiöld* och *Hammarström*.

Herr Jansson i Krakerud anförde: Jag begärde ordet egentligen med anledning af en ärad talares på stockholmsbänken yttrande. Jag kan nemligen icke hysa samma åsigt som han uttalade och icke heller den sist ärade talarens åsigt, att man genom bifall till Kongl. Maj:ts förvarande förslag klipper af denna sak för all framtid, så att man icke kan å nyo upptaga frågan vid en kommande riksdag. Jag kan för min del icke förstå, att det finnes ringaste hinder härför. Genom att antaga detta förslag har Kammaren naturligtvis icke sagt, att den frånträds sin förra åsigt i ämnet; men under nuvarande förhållanden, då ställningen är sådan, att man ingenting vinner i den önskade riktningen, om man afslår Kongl. Maj:ts förslag, tror jag, att det icke vore lämpligt att göra detta. För min del skulle jag vilja vara med om ett afslag, för så vidt Första kammaren äfven hade afslagit förslaget, och Riksdagen sålunda hade sagt till regeringen, att Riksdagen håller på det förslag, som den beslutade förlidit år. Men då Första Kammaren nu har bifallit Kongl. Maj:ts förslag, skulle följden af ett afslag i denna kammare kunna blifva den, att, om vid en kommande Riksdag samma förslag väcktes, som Riksdagen i fjor beslöt, det utskott, som får att behandla denna motion, komme att säga ungefär sålunda: »Detta förslag har Riksdagen en gång antagit, Kongl. Maj:t har pröfvat detsamma och derefter framkommit med ett förslag i ämnet till 1893 års Riksdag, men då afslog Andra Kammaren detta förslag, som bifölls af Första Kammaren. Utskottet kan icke finna, att Andra Kammaren eller Riksdagen ändrat

åsigt i denna sak och hemställer därför, att motionen icke måtte till någon vidare åtgärd föranleda.» På detta sätt skulle frågan kunna komma att falla under många, många år. Den lilla erfarenhet af riksdagsarbetena, som jag eger, gifver för öfrigt vid handen, att man icke kommer längre eller fortare framåt genom att hålla på att man skall taga ett stort steg för en gång, då det gäller reformer i vare sig den ena eller andra rigtningen. Det är nog klokast att taga små steg för att vara säker på att vinna något. Det är med denna fråga som med åtskilliga andra frågor, t. ex. frågan om allmänna rösträtten. Dervid säga somliga: vi vilja hafva allmän rösträtt eller ingen ändring af nuvarande förhållandena, och följden är, att man står qvar på samma standpunkt som förut.

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.
(Forts.)

För min del skulle jag hafva svårt att resa från riksdagen under medvetande att hafva röstat för afslag på detta förslag. Jag skulle svårligen kunna för mina valmän säga: nu har jag varit med om att afslå denna sak; nu få de, som nästa år komma till riksdagen, föra frågan bättre fram; nu stå vi på samma punkt som förut, och jag har beredt framgång åt ölförsäljningen. Men detta kan väl icke vara i nykterhetens intresse. För min del kommer jag alltså att nu rösta för bifall till utskottets förslag.

Det nu föreliggande förslaget synes mig också innefatta en förbättring i afseende å handeln med svagdricka. Det är visserligen sant, att det kan uppstå ganska afsevärda olägenheter i följd af stadgandet i 2 mom. 1 §, enligt hvilket maltdrycker få från tillverkningsstället försälas till afhemtning i mindre qvantitet än 10 liter. Men det förefaller, som om äfven detta stadgande kunde innebära en fördel, nemligen så till vida, att en hemmansegare, som brygger svagdricka, kan, utan att behöfva utsätta sig för åtal, till en törstig resande sälja $\frac{1}{2}$ liter dricka. Den resande kan på detta sätt få sin törst stillad genom en icke rusande dryck och behöfver då icke stanna vid bryggerierna för att köpa starkare maltdrycker. Detta förslag innebär sålunda en lättnad genom den möjlighet det bereder att kunna sälja svagdricka.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

Herr Sjö: Sistlidne riksdag beslöt att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte till kommande Riksdag framlägga förslag, hufvudsakligen gående i den rigtning att handeln med öl och vin skildes från annan handel. Man hade då hoppats och trott, att regeringen åtminstone i denna del, om icke i öfriga i Riksdagens skrifvelse omförmälda hänseenden, skulle bifallit Riksdagens vördsamma anhållan. Nu har emellertid så icke skett, och för min del kan jag icke annat än, i likhet med några föregående talare, beklaga detta förhållande; ty Riksdagen har nu till svar på sin begäran fått ett nästan helt annat förslag från regeringen än den begärde, och man kan nästan säga, att med detsamma är icke mycket bevändt. Här föreslås nu, att landthandlande icke skulle få sälja mindre än 10 liter till afhemtning af det fluidum, som nu är i fråga. Jag befarar, att efter antagande af

Ang. ändringar i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.
(Forts.)

denna lag skall det snarare blifva sämre än bättre stäldt i ifrågavarande hänseende. Det är sant, att det tillvägagående, som regeringen nu föreslagit, ännu icke blifvit försökt. så att man icke med visshet kan i förväg uttala sig om dess verkningar. Men man kan hafva anledning misstänka, att i följd af detta lagstadgande beträffande landthandeln en stackars fattig arbetare, som eljest köper en à två flaskor öl eller svagdricka, nu kan blifva frestad att, när begäret tränger för hårdt på, köpa 10 liter, och om så blir förhållandet, tror jag det vore lyckligare att behålla den lag, vi nu hafva, än att antaga Kongl. Maj:ts förslag.

Emellertid då Första Kammaren redan antagit den kongl. propositionen samt de flesta, som här uppträdt, uttalat sig för bifall till densamma, skall icke heller jag motsätta mig detta förslag, utan vara med om dess antagande under förhoppning att de, som återkomma till Riksdagen, icke skola tröttna vid saken, utan väcka motion innefattande det förslag, som man vid förlidet års riksdag var nästan alldeles enig om såväl inom denna kammare som i Första Kammaren.

Herr *Andersson* i Löfhult förenade sig med herr *Sjö*.

Herr *John Olsson*: Då min uppmärksamhet blifvit fäst derpå, att det yrkande, som jag nyss framstälde, icke skulle vara fullt formenligt, ber jag nu att få afstå från detta yrkande och förena mig om det af herr *Lilienberg* framställda förslaget.

Häruti instämde herr *Wavrinsky*.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, enligt de yrkanden som återstodo, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till det af herr *Lilienberg* under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr *Lilienberg* under öfverläggningen framställda förslag.

Voteringen visade 142 ja mot 46 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 8.

Skedde föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.

Uti ifrågavarande inom Andra kammaren väckta motioner hade föreslagits:

i den ena, n:o 108, af herrar *C. Persson* i Stallerhult, *A. Svenson* i Edum, *A. Johansson* i Löfåsen och *S. O. Nylander*: »det Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag derom, huru och på hvilka vilkor egare till afsöndrad jord må befrias från erläggande af den afgäld till stamhemmanet, som beräknats utgöra andel i grundskatter och indelningsverk samt allmänna utskylder, hvilka dels afskrifvits och dels utgå efter fastighetens taxeringsvärde»;

och i den andra, n:o 179, af herr *Olsson* i Mårdäng, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till en kommande Riksdag framlägga förslag till förordning angående afdrag från å afsöndrad jord satt afgäld i enlighet med derfor bestämda grunder.

Utskottet hemställde emellertid, att motionerna icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservationer anmälts

dels af herr *Lilienberg*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka: »att Riksdagen, i anledning af de föreliggande motionerna, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstadgande, huru för afsöndrad lägenhet må vinnas nedsättning i fastställd, till stamhemmanet utgående afgäld för hvad som må anses motsvara hvad å lägenheten belöpt af grundskatt samt öfriga allmänna utskylder och besvär, med undantag af våghållningsbesväret, hvilka stamhemmanet haft att utgöra, men hvilka dels numera upphört eller enligt fattade beslut komma att upphöra, dels tillförene utgått efter mantalet, men numera utgöras efter annan grund»;

dels ock af herrar *Erickson* i Bjersby, *Anderson* i Tenhult, *Folke Andersson*, *Petersson* i Brystorp och *Bruse*.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Persson* i Stallerhult: Då jag är en af motionärerna i den fråga, som nu föreligger, skall jag anhålla ett få yttre några ord. Lagutskottet har i likhet med motionärerna ansett det vara rättvist och billigt, att innehafvare af afsöndrad jord äfven skulle komma i åtnjutande af de fördelar, som nu stamhemmansegarne erhållit till följd af grundskatternas afskrifning och dermed sammanhängande reformer. Men det oaktadt har utskottet afstyrkt motionerna. Skälet för detta afstyrkande har utskottet hemtat från den omständigheten, att ett förslag

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa ofgälder.
(Forts.)

redan blifvit utarbetadt af en komité om ändring i nu gällande kongl. förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring. Nämnda komité är just densamma, som på grund af Riksdagens skrifvelse af Kongl. Maj:t nedsattes med uppdrag att utreda, på hvilka vilkor tillfälle kunde beredas obemedlade och mindre bemedlade att bilda egna jordbruk hufvudsakligen på kronans odlingsbara utmarker. Jag vill icke neka till, att ej denna komité kan hafva rätt att yttra sig om och framlägga förslag till ändring äfven i afseende på den fråga, som nu föreligger; men hufvudsaken för denna komité att utreda var dock, på hvad sätt man skulle kunna åstadkomma, att de som nu icke egde jord måtte kunna bilda eget jordbruk. Det var icke fråga om hurusådana, som redan hafva eget jordbruk, skulle i en framtid skydda sig, utan om huru man skulle kunna få flere att bilda eget jordbruk.

Emellertid skall nu det af komitén utarbetade lagförslaget innehålla bestämmelser, hvarigenom innehafvare af för alltid afsöndrad jord skulle beredas tillfälle att med befrielse från afgälders erläggande i stället för framtiden få åtaga sig direkt utgörande af sin skattskyldighet till det allmänna. Jag tviflar likväl på att det behöfves några nya lagbestämmelser om att dessa lägenhetsinnehafvare skola betala skatter till det allmänna. Jag tror nemligen, att gällande bevillningsförordning i det fallet är tillräcklig att ålägga dem skattskyldighet. I nu gällande bevillningsförordning heter det: »För all inom riket belägen fast egendom skall bevillning utgöras efter fastighetens uppskattade värde.» Och sedan säges det, »att bevillning för fast egendom erlägges af egaren», men att »för lägenhet, som är till besittning på viss tid eller på lifstid från annan egendom afsöndrad», utgöres bevillning af innehafvaren. Vidare finnes det en annan § i samma förordning, som säger: »Vid uppskattning af fast egendom skola särskilda värden, slutande å fulla hundratal kronor, utsättas a) å jordbruksfastighet: för hvarje hemman och jordlägenhet eller, om hemmanet eller lägenheten består af två eller flere brukningsdelar eller afsöndring af jord derifrån egt rum, för hvarje sådan brukningsdel eller jordafsöndring». Här af är klart, att den bevillning, som nu utgår, och den, som är beslutad att utgå, äfven träffar dessa innehafvare af afsöndrad jord, utan att några nya lagar behöfva stiftas. De måste skatta äfven med den lag, som nu finnes. När så är förhållandet, har det förefallit mig och öfrige motionärer samt, såsom synes, äfven några reservanter i utskottet billigt och rättvist, att innehafvare af afsöndrad jord skulle erhålla befrielse från de skatter, som för stamhemmanet dels redan upphört, dels komma att helt och hållet försvinna.

Ett annat skäl för bifall till motionerna äfvensom till den afgifna reservationen skall jag be att få framhålla, och detta skäl är, att kamraren för en kort stund sedan utan gensägelse beslöt en skrifvelse till Kongl. Maj:t om att s. k. kyrkotiondeskyldiga hemman inom vissa provinser i riket skulle befrias från sin skattskyldighet. Skilnaden mellan dessa hemman och de lägenheter, som nu är fråga om, är den, att de förra äro mycket större än de senare, och att skatterna i förra fallet

utgå från stora och möjligen mycket förmögne jordegare, men i senare fallet deremot från obetydliga och fattiga lägenhetsinnehafvare. Jag vågar därför hemställa, att kammaren måtte åtminstone bifalla den reservation, som blifvit afgifven af lagutskottets vice ordförande, för att visa, att kammaren för sin del vill öfva rättvisa mot dessa lägenhetsinnehafvare, som hafva så att säga en dubbel skatt för den lilla fastighet, de med svett och möda förvärfvat.

Till sist vill jag ännu en gång erinra om huru, sedan man under en lång följd af år så starkt framhållit orättvisan af att egare af grundskatteskyldig jord och roterade hemman skulle utgöra särskilda skatter, det vid förra årets urtima riksdag fattades beslut, att grundskatterna skulle helt och hållet afskrifvas, och lindring erhållas till fulla värdet af rustningen och roteringen, så att skatterna hädanefter utgå mera rättvist än förut, hufvudsakligen genom personliga afgifter och inkomstbeskattning. Då utskylderna således numera komma att drabba dessa innehafvare af afsöndrad jord efter fastighetsvärdet på samma sätt som stamhemmansegarne och de personliga uppoffringarna träffa dem som alla andra, hemställer jag till kammaren, om det kan vara välbetänkt, att kammaren alldes lemnar den nu förevarande frågan åt sitt öde och icke hellre genom ett bifall till åtminstone reservantens förslag visar, att kammaren för sin del vill borttaga dessa afgälder å afsöndrad jord, som hädanefter komma att gå i stamhemmansegarnes fickor.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som afgifvits af lagutskottets vice ordförande herr Lilienberg.

Häruti instämde herrar *Svenson* i Edum, *Larson* i Slättäng, *Thermænius*, *Romberg*, *Göransson* och *Nydahl*.

Herr Wester: Det är fullt riktigt, såsom den förra talaren sade, att lagutskottet funnit ifrågavarande motioner behjertansvärda och ansett billighet och rättvisa påkalla en omgestaltning af det inbördes förhållandet mellan stamhemman och derifrån afsöndrad jord. Det är också riktigt, att lagutskottet afstyrkt bifall till motionerna; men utskottet har icke gjort det fullt på de skäl, som den föregående talaren uppgifvit. Det förhåller sig nemligen så, att en komité, som tillsattes år 1891, har medelst skrifvelse den 5 mars 1892 öfverlemnadt ett af komiténs utarbetadt förslag till »lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring». Det är visserligen sant, att denna komité tillsattes för att utreda frågan om afsöndring af jord från kronoegendomar, men — ehuru jag icke sett den skrifvelse, i hvilken Kongl. Maj:t lemnat komiténs dess uppdrag — synes det mig, af komiténs förslag att döma, som om komiténs fått ett något större uppdrag, ty komiténs har, som sagdt, afgifvit ett förslag till lag om bland annat jordafsöndring i allmänhet. Detta förslag ligger nu under behandling i högsta domstolen, och man kan antaga, att Kongl. Maj:t har för afsigt att till nästa riksdag inkomma med proposition i ämnet.

Det är nog riktigt, att i detta komiténs förslag icke finnes något

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.

(Forts.)

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för ägare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa umgälder.

stadgande i det syfte motionärerna föreslagit, att, der afgäld för längre tid blifvit satt på afsöndrad jord, denna afgäld skulle jemkas och minskas till följd af de olika skatteförhållanden, som nu uppstått och ytterligare komma att utveckla sig. Men man kan icke tänka sig annat, än att, då Kongl. Maj:t lägger fram ett förslag till ändring i nuvarande jordafsöndrings-förordning, Kongl. Maj:t äfven skall taga i betraktande denna omständighet i afseende på afgäldsbeloppet, så mycket mera som Riksdagen och Kongl. Maj:t redan hafva vid frågan om väglagen gjort en sådan restriktion för det fall, att vägunderhållet går in i de beräknade skatterna. Utskottet har nu ansett, att då det är att förvänta ett sådant förslag från Kongl. Maj:t, och då det är att antaga, att der förekomma några stadganden just i den fråga, som här föreligger, det icke vore behöfligt och icke ens klokt att nu komma in med en skrifvelse i denna riktning, emedan en sådan skrifvelse möjligen kunde föranleda, att det förslag, som Kongl. Maj:t nu har i sinnet att aflemna, kunde blifva uppskjutet. Det sker icke heller någon fara eller någon olägenhet med att afslå dessa motioner. Ty om så skulle vara, att Kongl. Maj:t i det blifvande förslaget icke lägger fram något stadgande i den riktning, som motionärerna önska, så står det motionärerna eller hvem som helst af kammarens ledamöter fritt att afgifva motion i denna riktning; och då kommersåväl lagutskottet som Riksdagen att pröfva frågan i dess helhet. Sålunda förloras ingen tid genom ett sådant tillvägagående, och frågan kommer som sagdt till Riksdagen i fullständigt skick.

Motionärerna säga sjelfva, att denna lagförändring egentligen icke får någon praktisk betydelse, förr än grundskatterna blifvit afskrifna i sin helhet, sålunda 1904. Och under den tiden hinner man fullkomligt väl ordna saken. Lagutskottet har ansett sig böra nu afstyrka motionerna uteslutande därför, att en Riksdagens skrifvelse i ämnet möjligen kan uppskjuta framläggandet af det här ofvan omnämnda lagförslaget, som allmänt anses vara särdeles behöfligt.

På dessa skäl yrkar jag bifall till lagutskottets förslag.

Herr *Akerlund* förklarade sig instämma med herr *Wester*.

Herr *Forsell*: Jag kan för min del på intet vis gilla de åsigter, som den siste talaren har gifvit till känna och som varit skälen till att lagutskottet afstyrkt motionerna. Om någonsin en begäran om skattelindring är befogad, så är det väl den, som afser att befria dessa undantagslägenheter från en grundskatt, hvarifrån de hemman, till hvilka skatten utgöres, redan delvis äro befriade. Redan då trettio-procents-afskrifningen af grundskatter och rotering kom till stånd, hade lägenheterna bort åtnjuta 30 procents afskrifning af den afgäld, med hvilken de voro skyldiga att bidraga till bolby-hemmanens berörda skatter. Jag kan därför för min del icke annat än på det högsta gilla hvad den förste talaren anført, och vill till alla delar instämma med honom i hvad han yttrade.

Ytterligare några ord ber jag dock att få tillägga mot hvad den

siste talaren anförde. Han sade, att ju ingen tid är förlorad. Om Kongl. Maj:t icke komme fram med något förslag i detta syfte, så stode det ju motionärerna fritt att när som helst komma åter med sitt förslag; och då vore han öfvertygad om, att lagutskottet och Riksdagen skulle taga frågan om hand. Ja, det är jag också öfvertygad om, att Riksdagen och lagutskottet skulle göra. Men under tiden få dock dessa lägenhetsinnehafvare i alla fall betala dessa utskylder, och jag föreställer mig, att motionärerna haft för afsigt att så fort som möjligt befria dem från dessa orättvisa skatter. De af herrarne, som varit med och veta, huru det går till att sätta en sådana skatter, känna nog, att egaren till bohlyb-hemmanet letar upp alla möjliga utskylder, och dessa värderas i pengar, och så får lägenhetsinnehafvaren betala sin andel deraf. Han får betala *grundskatt, rotering, vägunderhåll, tingshusbyggnad och prestgårdsbyggnad*; med ett ord, deltaga i alla möjliga utskylder, som äliga bohlyb-hemmanet.

När det nu är beslutadt att afskrifva grundskatterna, och statsverket betalar roteringen, böra väl icke dessa små lägenhetsinnehafvare fortfarande betala dylika skatter, utan borde väl, i mån som bohlyb-hemmanets skatter af berörda slag afskrifvas eller betalas, motsvarande lindring beredas lägenhetsinnehafvare uti den afgäld, som de till bohlyb betala och hvari berörda skatter ingå. De få ju i alla fall betala, som den förste talaren omnämnde, sin bevillning efter värdet af sina lägenheter; och dermed föreställer jag mig, att de fullgjort sin skyldighet mot staten.

På grund af dessa skäl skall jag be att få yrka bifall till herr Lilienbergs reservation.

Herr Petersson i Brystorp: Som vi veta, äro afsöndrade lägenheter af två slag. Det ena slaget består af sådana, som innehafvas med full eganderätt och innehafvas såsom annan fast egendom. Beträffande den sortens lägenheter vill jag instämma med båda motionerna i deras mening. Jag anser den vara fullkomligt lämplig och riktig och kunna realiserast. Jag tycker det kunde gå utan någon skrifvelse; ty i samma mån grundskatterna afskrifvas på stamhemmanen, i samma mån kunde man ju afskrifva dem på de små lägenheterna.

Ett annat slags lägenheter äro de, som afsöndrats på viss tid eller på åbons lifstid. Dem tror jag icke det går an att ställa i samma kategori som de förra lägenheterna. De äro af den beskaffenhet, att man icke kan lagfara utan blott in-teckna dem såsom säkerhet för nyttjanderätt. De kunna icke heller öfverlätas till annan person: sker så, har jordegaren rättighet att taga dem åter emot skälig lösen. Dessa anser jag motsvara arrenden. Åtminstone i mitt kommittentskap har öfverlåtelsen gått till på olika sätt. Dels har det betalats hög köpeskilling eller s. k. städja; följaktligen har afgälden till stamhemmanet blifvit mindre. Andra åter hafva betalat liten köpeskilling för lägenheten, och de få gifva en högre afgäld till hemmanet. Denna kan utgå dels i dagsverken och dels i pengar. I vår nu gällande författning angående jordafsöndring af den 6 augusti 1881 i 8:de paragrafen är föreskrifvet,

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.

att, så länge jordegaren betalar till staten ränta och öfriga utskylder, så är lägenhetsinnehafvaren skyldig att betala afgälden till jordegaren. På denna grund anser jag, att Riksdagen icke har befogenhet att göra ändring i nyttjanderättskontrakt. Det är efter min uppfattning att ingripa i tredje persons rätt.

På de grunder, som jag anfört i afseende på de lägenheter, som för alltid blifvit afsöndrade, vill jag, som jag nyss nämnde, instämma i motionärernas begäran angående dem. Men hvad beträffar de öfriga, hvilka äro omnämnda i herr Lilienbergs reservation, och som äfven är antydt i motiveringen till herr Carl Perssons motion, så kan jag icke gå in på, att de skulle ingå i denna skrifvelse till Kongl. Maj:t. Ty aftalet är en enskild angelägenhet mellan jordens egare och brukare.

Herr Folke Andersson: Sedan jag begärde ordet, har jag blifvit förekommen af den siste talaren. Derfor vill jag fatta mig mycket kort. Jag vill dock tillkännagifva, att jag inom utskottet har ansett, att motionärerna framställt mycket berättigade anspråk. Då dessa afsöndringar skedde, så förbundo sig lägenhetsinnehafvarne att betala till hemmanets utskylder den andel, som belöpte sig på den areal, som blifvit afsöndrad. Då nu hemmanet har fått grundskatten efterskänkt, så bör ju samma rätt tillfalla dem, som kommit i besittning af afsöndringen. Det är en så naturlig följd, att derom kan icke gerna vara mer än en mening.

Nu sade herr Wester, att det kan vara öfverflödigt att skrifva till Kongl. Maj:t nu, helst som ett förslag ligger hos högsta domstolen, hvilket är afgifvet af den komité, som han omnämnde. Men jag tror icke, att denna komité kommer att framlägga ett sådant förslag, som kan tillämpas på dessa afsöndringar. Inom utskottet fans en komitéledamot, och han upplyste, att komitén har en annan tanke om dessa afsöndringar. Den vill sätta dem i hemmantal och tänker på det sättet få en annan lösning på denna fråga. Men jag hoppas, att icke vi, eller denna kammare gå in på detta, om ock det förslag inkommer, att dessa små afsöndringar skulle sättas i hemmantal, helst som hemmantalet snart som skattegrund har upphört; ty vi hafva snart blott skatter till kyrka eller presterskap, som utgå efter mantal; och att då sätta dessa små lägenheter i mantal, det vore orimligt, utan de må betala skatt efter taxeringsvärdet i likhet med annan jord.

Jag tror deremot, att, om nu Riksdagen beslutar en skrifvelse till Kongl. Maj:t, och Kongl. Maj:t finge taga den i öfvervägande på samma gång som komitéförslaget, så finge vi denna fråga förr löst, än om man låter den vara till nästa riksdag. Och då jag anser, att det är af vigt, att denna fråga snart löses och dessa lägenhetsinnehafvare komma i åtnjutande af samma förmåner som hemmansegarne, så kan jag icke annat än yrka bifall till motionerna. Men då nu vice ordföranden i lagutskottet framställt en reservation, skall jag be att få instämma med honom i den samma.

Herr Nilsson i Vrångebol instämde häruti.

Herr Lilienberg: Jag yrkar bifall till min reservation, som redan understöds af åtskilliga talare. Jag må säga, att jag icke kan anse, såsom en talare yttrade, att det vore olämpligt, att Riksdagen nu aflåter en sådan skrivelse, som jag har föreslagit. Den komité, som har behandlat föreliggande fråga i sammanhang med förslaget om hemmansklyfning och jordafsöndring, har endast anvisat ett sätt att lösa frågan om dessa lägenheters befriande från afgäld, nemligen att, såsom nyss erinrats, de skulle förvandlas till hemman och mantal sättas å dem. Då kan jag icke anse det oberättigadt, att Riksdagen skriver och hänvisar på ett annat sätt att lösa frågan, ett sätt, hvarigenom de skulle bibehållas vid egenskapen att vara lägenheter. På grund häraf yrkar jag bifall till min reservation.

Med herr Lilienberg förenade sig herrar *Alexanderson, Halvar Eriksson* och *Nilson* från Lidköping.

Herr Nylander yttrade: Herr vice talman! Det har ingalunda blifvit bestridt och torde ej heller kunna bestridas, att det är ett missförhållande, som nu råder beträffande dessa afsöndrade lägenheters afgäld till stamhemmanen. Uppenbart är ock, att en orättvisa ligger deruti, att dessa små afsöndrade lägenheter skola betala dubbel afgift, betala den två gånger, först och främst till stamhemmanen och sedan på grund at taxeringsvärde till kommun och stat. Utskottet säger ock mycket riktigt i sin motivering, att, »då de förutsättningar, hvilka på sin tid varit bestämmande för skyldigheten att för afsöndrad jord erlägga afgäld, i sammanhang med genomförandet af senaste tiders skatte-reformer väsentligen förändrats och allt mer förlorat sin betydelse, rättvisa och billighet torde påkalla en omgestaltning af det inbördes förhållandet emellan stamhemman och derifrån afsöndrad jord.»

Hvad vidare beträffar den komité, som utskottet och föregående talare åberopat, så har ju den egentligen till uppgift att utreda, huru vida icke tillfälle kunde beredas mindre bemedlade att skaffa sig egna jordbruk på lämpliga vilkor, ingalunda att utreda, huru en afsöndrad lägenhet skall komma i åtnjutande af den skattelindring, som stamhemmanet redan förut erhållit. För öfrigt berör komitén i sitt förslag egentligen endast sådana lägenheter, som härnå efter komma att afsöndras och talar dervid endast om grundskatter och rustnings- och roteringsbesvär, om hvilka ju nu beslutats en afskrifning och lindring. Men det finnes, mine herrar, en mängd andra skatter, utskylder och afgifter, som dessa afsöndrade lägenheter för närvarande måste betala till bohlybhemmanet eller stamhemmanet. Jag har här i min hand en af konungens befallningshafvande år 1871 fastställd handling, som visar, att en vid den tiden afsöndrad lägenhet får betala till stamhemmanet grundränta, rusttjänstbevilning, eganderättsbevilning kronotionageafgift, roteringskostnad, brefbäringsafgift, snöplogsafgift, våghållning, aflöning

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsöndrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.
(Forts.)

Om ändrade till presterskap, kyrkobetjening och skollärare, fattigvård, diverse andra bestämmelser utgifter och allmänna bidrag. Nästan alla dessa afgifter utgå numera i fråga om icke efter hemmantal, utan hafva blifvit lagda på taxeringsvärdet. skyldighet för Den afsöndrade lägenheten får sålunda betala först och främst alla dessa egare af af- skatter till stamhemmanet och sedan samma skatter efter det taxerings- söndrad jord värde, som blifvit lägenheten åsatt. För mig synes det vara ytterst att till stam- viktigt och rättvist, att ju förr desto hellre denna oegentlighet borttages. hemmanet ut- Det kan visserligen vara sant, att ett sådant lagförslag till ändring i göra vissa afgälder. Det kan visserligen vara sant, att ett sådant lagförslag till ändring i

(Forts)

detta afseende kan komma till sin fulla tillämpning först år 1904, när grundskatterna fullständigt afskrifvits, men det är, såsom jag förut nämnt, många skatter, som redan blifvit afskrifna och af hvilken afskrifning den afsöndrade lägenheten för länge sedan bort komma i åtnjutande. Denna fråga torde också mycket lätt kunna lösas oberoende af utgången af den vidtomfattande och svårlösta fråga, som den i be- tänkandet omnämnda komitén har att behandla.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till herr Lilienbergs reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Mallmin*, *Pettersson* i Tjärsta och *Gustaf Ericsson* från Stockholm.

Herr Lundberg: Gällande förordning om jordafsöndring den 6 augusti 1881 stadgar i dels 4 § 1 mom.: »Å jord, som från hemman eller lägenhet afsöndras, skall årlig afgäld läggas i spanmål eller annan lämplig räntepersedel, och må den afgäld ej vara mindre än att den motsvarar hvad af hela hemmanets eller lägenhetens räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper», dels ock 8 §: »Innehafvare af hemman eller lägenhet eger, så länge han ränta och öfriga utskylder för hemmanet eller lägenheten riktigt utgör, sjelf uppbära den afgäld, som för afsöndrad jord erläggas skall; men brister han deri, bör kronans uppbördsman samma afgäld, der den icke redan för året finnes vara af jordens innehafvare betald, till den bristande räntans och andra skyldigheters utgörande uppbära.»

Häraf torde vara tydligt, att bestämmandet utaf afgäld innefattar ersättning eller godtgörelse till hemmansegaren för den del af hans hemmansränta, eller, såsom den numera benämnes, grundskatt och andra utskylder, som å den jord, som utgör en afsöndrad lägenhet, belöper; och deraf borde väl ock vara en följd, att hemmansegaren, sedan hemmansräntan afskrifvits och så vidt han i öfrigt befriats från utgörande af ifrågavarande allmänna utskylder, icke längre kan vara berättigad att åtnjuta dylik ersättning från lägenhetsinnehafvaren. Genom endast jemförelse emellan och öfvervägande af hvad anförda två paragrafer innehålla, må väl tyckas vara klart, att ett sådant berättigande för hemmansegaren icke vid omnämnda förhållande kan förefinnas; och med afseende derå instämmer jag i anhållan om bifall till herr Lilienbergs reservation.

Herr Johansson i Löfåsen: Då jag undertecknat denna motion och instämt i dess syfte, skall jag be att få yttra några ord.

Det torde verkligen nu böra vara tid att tänka på dessa små afsondrade lägenheter, som finnas snart sagdt öfver allt i landet, på det att de ock må få någon lindring, då redan en stor del af stamhemmanens grundskatter och andra utskylder blifvit afskrifna och komma att blifva det fullständigt år 1904. Jag tror därför, att det vore rättvist och välbetänkt, om Riksdagen nu afläte en skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna fråga, så att densamma kunde komma under ompröfning. Visserligen har en af lagutskottets ledamöter sagt, att det skulle vara oklokt att nu skrifva derom till Kongl. Maj:t, emedan ett komitéförslag i närstående frågor föreläge till pröfning. Jag tror deremot, att det vore klokt att nu skrifva till Kongl. Maj:t, så att denna sak finge pröfvas samtidigt med komitébetänkandet. Jag tror, att det skulle vara till fördel för saken, om dessa båda samtidigt kunde föreläggas Riksdagen till ompröfning. Det är väl sant, såsom den nämnde talaren yttrade, att det ännu dröjer årat, innan afskrifningen fullständigt genomförs. Men ett lagförslag fordrar äfven mycken tid.

Då jag således anser att Riksdagen bör redan nu aflåta en skrifvelse i denna fråga, på det att den må kunna samtidigt med komiténs förslag föreläggas Riksdagen till pröfning, skall jag, för att ej vidare upptaga kammarens tid, inskränka mig till att yrka bifall till herr Lilienbergs reservation.

Herr Hammarström: Då af föregående talare så uttömmande skäl anförts för bifall till reservationen, skall jag endast be att få yrka bifall till herr Lilienbergs reservation.

Herr Olsson i Mårdäng: Jag skall be att i allra största korthet med några ord få fästa uppmärksamheten derpå, att genom grundskatteafskrifningen bevillningen å jordbruksfastighet snart blir fördubblad. Då ställer sig denna fråga ännu mera hjert, kan man säga, i förhållande till rättvisa och billighet, i så måtto att dessa lägenhetsinnehafvare eller egare få betala grundskatter och roteringsbesvär oafkortade till hemmansegarne och tillika förhöjd bevillning för jordbruksfastighet — en bevillningsförhöjning, som uppkommit just därför att hemmansegarne skulle få grundskatterna och rustnings- och roteringsbesvärerna så småningom afskrifna.

Vidare skall jag be att få påpeka, att, så vidt jag känner till förhållandena på åtskilliga orter inom det län jag tillhör, har man gått så långt på sidan om författningen, att man i dessa allmänna utskylder äfven intagit kommunala utskylder och derigenom fått en afgäld, som långt öfverskrider hvad författningen gifver rätt till. Jag vet till och med exempel på, att för en icke så stor lägenhet afgälden, förvandlad i dagsverken, kunnat uppgå till 30 sådana. Dessa uttagas vanligen, då hemmansegaren har som mest brådtom med sin

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsondrad jord att till stamhemmanet utgöra vissa afgälder.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser i fråga om skyldighet för egare af afsondrad jord att till slammhemmanet utgöra vissa afgälder.

skörd. Följden har blifvit, enligt hvad mig meddelats, att lägenhetsinnehafvaren fått sin skörd totalt förstörd.

Jag har yttrat detta för att ännu mera bevisa, att det endast vore en enkel gärd af rättvisa och billighet, om kammaren behagade bifalla den reservation, som af lagutskottets ärade vice ordförande afgifvits och till hvilken jag anhåller att få yrka bifall.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr Lilienberg vid utlåtandet fogade reservation.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande (n:o 20) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte af nedsättning i afgifterna för persontrafiken å statens jernvägar.

Detta beslut skulle, jemlikt föreskriften i 63 § 3 mom. riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 10.

Ang. utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 21 angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

I motion, (n:o 215) inom Andra Kammaren hade herr *Fr. Berg* föreslagit: »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunniga personer låta utreda, i hvad mån åtgärder äfven i vårt land kunna vara lämpliga för ordnande af förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare beträffande reglerandet af arbetstiden, särskildt inom alla sådana näringsgrenar, som äro underkastade yrkesinspektion.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde

Herr *Fr. Berg*: Om min motion var lång, så är utskottets utlåtande så mycket mera kort. Utskottet lemnar först ett referat af den nu föreliggande motionen, derefter ett omnämmande af min motion 1891, vidare ett referat af senaste s. k. arbetareskyddskomités betänkande, och slutligen afgifver det på sid. 33 sitt eget utlåtande, hvilket rymmes på summa 15 rader.

Och om utlåtandet är mycket kort, så är det ock mycket utpekuleradt. Det ser verkligen ut, som om utskottet hade velat svarfva en liten kula, så rund och slät och glattslipad, att den icke skulle

erbjuda den allra minsta hållpunkt att taga fast uti. Det är som om utskottet velat säga: den här saken skall det tigas med. Utskottet har varit mycket snällt och vänligt mot motionären personligen. Men jag må bekänna, att jag skulle föredragit, om det hade tagit i litet allvarligare med sjelfva *saken* och antingen gifvit sitt bifall till motionen, vare sig helt eller delvis, eller också »gjort kol» på densamma.

Utskottet gör mig det medgifvandet, att den fråga, som min motion behandlar, är lika vigtig som svårlöslig. Den är *viktig*: därför har jag ock ansett, att något måste göras för att arbetsklassen i vårt land icke fortfarande må befinna sig i en mindre skyddad ställning än arbetsklassen inom snart sagt alla andra någorlunda kultiverade länder. Frågan är *svårlöslig*: därför har jag ock begärt, att man anställer vidlyftiga och dyrbara undersökningar rörande en mängd andra frågor, hvilka i betydelse och värde för hela vårt samhälle och hela dess framtid icke i aflägsnaste mån kunna jemföras med denna.

Men, menar utskottet, för en sådan utredning är tiden icke inne. »Frågan om maximalarbetsdag» — jag använder detta uttryck såsom utgörande ett bättre och exaktare uttryck för saken än det tve tydiga och mångtydiga ordet normalarbetsdag — frågan om maximalarbetsdag för qvinnor och barn är föremål för en af Kongl. Maj:t anordnad utredning, hvarvid medelbart berörts äfven frågan om normalarbetsdag för vuxne män.»

Härvid är att märka, att utskottet väl icke borde hafva sagt, att nämnda fråga är föremål för den der utredningen; det hade varit riktigare att säga, att den samma varit det, eller ännu rättare att den bort vara det. Arbetareskyddskomitén var nemligen färdig med sitt betänkande redan den 11 mars förlidet år, och det är dessutom att märka, att den alls icke brytt sig om att utreda frågan om reglering af qvinnors arbetstid, ehuru detta uttryckligen ingick i dess uppdrag, medan deremot komiténs majoritet ansett sig alldeles oförhindrad att polemiskt »beröra», såsom utskottet uttryckt sig, frågan om reglerandet af mäns arbetstid, ehuru detta alls icke ingick i komiténs uppdrag; och detta senare har komitén för öfrigt gjort — jag må säga det — på ett förvånansvärdt ytligt sätt.

Utskottet säger vidare, »att anledning finnes att framdeles från Kongl. Maj:t förvänta framställning på grund af nämnda utredning». Det är verkligen en mycket glädjande upplysning, som man här af utskottet erhåller. Jag tager nemligen för gifvet, att Kongl. Maj:ts regering icke gerna kan komma att begära mindre än förverkligandet af Berlinerkonferensens beslut, hvilka ju enligt arbetareskyddskomiténs omdöme uttrycka de mest oeftergifliga krafven på arbetareskydd i våra dagar. Jag önskar, att den förmodan, som utskottet här framställt, snart måtte visa sig vara grundad.

Utskottet hänvisar för det tredje till den skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning af lämpligaste sättet för åstadkommande af en arbetarestatistik, hvilken denna kammare nyligen för sin del beslutit

Ang. utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

(Forts.)

Ang. utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

(Forts.)

att aflåta. Men dels hade Första Kammaren ju icke biträdt detta beslut, då utskottet afgaf sitt utlåtande, och jag åtminstone vet icke med säkerhet, huru vida den kammaren i afton kommer att biträda nämnda beslut. Dels är det väl i alla händelser ändå icke meningen, att den ifrågasatta arbetarestatistiken skulle *principiellt* klargöra frågan om lämpligheten och den ekonomiska möjligheten af en allmän reglering af arbetstiden. Åtminstone i *dessa* hänseenden blir alltså en utredning nödvändig; äfven oafsedt nämnda statistik.

För det fjerde hänvisar utskottet till vår fabriksinspektion, som »icke lärer underlåta att hafva sin uppmärksamhet fäst äfven på denna angelägenhet och hvars vunna erfarenhet på detta område torde böra afvaktas». Det vill verkligen ganska stor förnöjsamhet till att finna någon synnerlig tröst i den hänvisningen, då man nemligen besinnar, att dessa fabriksinspektörer äro summa *tre, säger 3*, för hela Sveriges rike, och då man derjemte erinrar sig, att vederbörande ansett deras berättelser vara så litet värda, att de icke ens velat kostna på dem papper och trycksvärta, hvilka man dock annars så frikostigt slösar på en massa officiellt, till och med sådant, som många finna ganska onödigt och oläsbart. Men skulle det verkligen förhålla sig så, att man från dessa tre inspektörer har att förvänta en verklig utredning af frågan om reglering af arbetstiden, så skall ingen vara gladare åt den saken än jag.

Af dessa anmärkningar, som jag tagit mig friheten att foga till utskottets femton rader, torde det framgå, att jag för min del icke kan vara belåten med att utskottet så helt och hållet skjutit sjelfva *saken* åsido. Jag förstår väl, att kammaren icke kan hafva någon synnerlig benägenhet för att upptaga denna fråga, och det är visserligen ej så underligt att så är; ty den samhällsklass, hvilken frågan närmast rör, lönearbetarnes stora klass, som utgör det stora flertalet af vårt folk, har ju bland oss ingen enda egen representant. Men jag frågar: bör icke just denna omständighet vara den allra allvarligaste moraliska pressning på oss att tillvarataga äfven *dess* intressen — så långt vi nemligen det förstå och förmå — och är icke det minsta, som den af oss kan begära, att vi unna denna *dess* lifsfråga åtminstone en opartisk utredning?

För min del kan jag icke annat än jakande besvara dessa frågor, och därför nödgas jag äfven, herr talman, att nu yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Häruti instämde herrar *Linder, Fjällbäck, O. Olsson* och *John Olsson* från Stockholm, friherre *Nordenskiöld* och *Bülow*.

Herr Hedlund: Utskottet har, såsom den föregående talaren redan anfört, helt kortfattadt affärdat — för att begagna detta uttryck — hans omfattande och enligt min uppfattning väl utarbetade motion. Utskottet har afsigtligt undvikit att beröra frågan i sak och endast dröjt vid de yttre omständigheterna, för hvilka han också redan

har redogjort. För min del har jag ännu icke lyckats bilda mig någon bestämd öfvertygelse om lämpligheten af lagstadgad normalarbetsdag för vuxne män, hvarom här är fråga; men jag har varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, hufvudsakligen på den grund, att jag anser tiden ännu icke vara inne i vårt land för en lagstiftning rörande normalarbetsdag. Jag vet väl, att man skall invända, att de första maj-demonstrationer, som pågå på olika ställen i landet och vid hvilka demonstreras för åtta timmars arbetsdag, bära vittne om motsatsen. För mig göra de dock icke detta. Jag tror för min del, att de som deltaga i dessa demonstrationer tänka mindre på en förkortning af arbetsdagen, särskildt till åtta timmar, än på att gifva uttryck åt samhörigheten mellan arbetarne i alla den civiliserade världens olika länder. Ty hvarför skulle frågan om normalarbetsdag annars alldeles sofva från första maj till första maj? Så vidt jag vet har ännu ingen enda riksdagsmannakandidat vid våra val blifvit tillfrågad om sin ställning till normalarbetsdagen. Kanske har det inträffat i Stockholm, men åtminstone icke i landsorten. Då frågan icke kommit längre, så är det för tidigt att tänka på att lagstifta i en så stor och vigtig fråga. Men om det så är, så får man icke deraf draga den slutsatsen, att motionen har förgäfvets framkommit. Den är nemligen — ja motionären må ursäkta, att jag upprepar de vänliga uttryck, som utskottet ansett sig böra egna motionen, fastän han misstycckt dem — så väl utarbetad och innehåller så mycket tänkvärda saker, att den sannerligen icke kan anses bortkastad, om också frågan denna gång fallit. Der äro säkerligen utsädda frön, hvilka i sinom tid på olika sätt skola spira upp och bära frukt. Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

(Forts.)

Herr *Hahn* instämde häruti.

Herr Beckman: Jag har endast begärt ordet för att uttala min anslutning till herr Bergs motion. Jag har redan i arbetareskyddskomitén inlagt min gensaga i form af en reservation deremot att någon utredning rörande denna sak icke influtit i motiven till komiténs betänkande. Jag vill här ytterligare framhålla, att det är af största vikt att åt denna fråga egnas behörig uppmärksamhet. Jag har velat protestera mot, att man icke ens unnat den en utredning.

Jag anhåller att få instämma med motionären.

Med herr Beckman förenade sig herrar *von Friesen, Lovén, Ekman, Hammarlund, Wavrinsky* och *Aulin*.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan herr talmannen gifvit propositioner enligt de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Andra Kammarens Prot. 1893. N:o 33.

Herr *C. A. Wittsell* under 10 dagar från och med den 19 dennes och herr *A. E. Petersson* i Hamra under 6 dagar från och med den 24 dennes.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 25, dels i anledning af väckt motion om ändring af gällande grundlagsbestämmelser i afseende å tiden för lagtima Riksdags sammanträde, dels ock med förslag till ändrad lydelse af § 49 regeringsformen samt § 2, § 10, § 20, § 32 mom. 1, § 33, § 34, § 37 mom. 1, och § 45 riksdagsordningen;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 58, med förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm;

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till staden Visby af vissa kronan tillhöriga tomter i nämnda stad;

n:o 61, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i frågor rörande riksstatens femte hufvudtitel; och

n:o 62, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa till regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hörande frågor;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående delning af Hernösands stift än äfven en i ämnet väckt motion; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 42, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken;

n:o 43, i anledning af väckt motion angående ändringar i gällande patentlag, i syfte att obehöriga patentbeteckningar måtte förhindras, m. m.;

n:o 44, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser i syfte att bereda vissa enskilda tjänstemän samma skydd som statens mot förnärmelser i deras tjensteutöfning;

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser om utbetalande af belöning för dödande af björn och varg;

n:o 46, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändrad lydelse af § 58 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862; och

n:o 47, i anledning af väckta motioner om lagstiftning angående invallning.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 14.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 46, med anhållan att koncession ej måtte utan Riksdagens hörande lemnas å jernvägsanläggning inom Norrbottens län, och

n:o 47, angående val af suppleant för fullmäktige i riksbanken i anledning af uppkommen ledighet,

dels ock till Riksdagens förordnande:

n:o 48, för grosshandlanden Hjalmar Horngren att vara suppleant för fullmäktige i riksbanken.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10.20 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.